

Van scheldkoren naar spreekkoren

Onderzoek naar spreekkoren in het
Nederlandse betaald voetbal

Auditteam Voetbal en Veiligheid

Samenstelling Auditteam Voetbal & Veiligheid

Annemarie Jorritsma (voorzitter)

Gerard Beelen

Han Moraal

Gerrie Ruijs

Mirjam Salet

Peter van Zunderd

Op initiatief van

Auditteam Voetbal en Veiligheid

Illustraties en vormgeving

Marcel Grotens

Onderzoeksteam en rapportage

Marco Meesters

Elise Gielisse

Sebastiaan Barlagen

Daniëlle Ohler

Van scheldkoren naar spreekkoren

Onderzoek naar spreekkoren in het Nederlandse betaald voetbal

Marco Meesters, Elise Gielisse, Sebastiaan Barlagen en Daniëlle Ohler

Voorwoord

Supporters die op een hartstochtelijke manier hun club ondersteunen, zorgen voor de echte voetbalsfeer in stadions. Hun spreekkoren en sferacties zorgen dat een voetbalwedstrijd een feest wordt.

Veruit het grootste deel van de spreekkoren zijn positief of ludiek. Echter, het gebeurt nog steeds regelmatig dat een deel van de supporters discriminerende of anderszins kwetsende leuzen scanderen. In dit onderzoek spreken we van scheldkoren. Deze scheldkoren horen op geen enkele manier bij het voetbalfeest en passen niet bij de gastvrijheid en het respect waar we in het voetbal naar zoeken. Daarom hebben we als Auditteam onderzoek gedaan naar dit thema.

Dit onderzoek is mogelijk geworden dankzij de inbreng van velen. Een bijzonder woord van dank gaat uit naar de vertegenwoordigers van de clubs en supporters. Door deel te nemen aan de enquête, inzicht te geven in gebeurtenissen in de interviews en te zoeken naar lessen in de lessensessie hebben zij een belangrijke bijdrage geleverd.

Namens het Auditteam dank ik verder alle medewerkers van de politie, het CIV, gemeenten, het openbaar ministerie, de afdeling Beleid en Kennisdeling Betaald Voetbal van de KNVB en de vertegenwoordigers van de Joodse organisaties (CIDI en CJO) voor hun bijdrage aan het onderzoek.

Ik hoop dat de resultaten van dit onderzoek de BVO's, supporters en de lokale partners helpen om tot een gezamenlijke aanpak te komen. Het is mijn overtuiging dat het tegengaan van scheldkoren en het stimuleren van positieve en ludieke spreekkoren bijdragen aan het tot een feest maken van het bezoeken van een voetbalwedstrijd.

A handwritten signature in black ink that reads "Annemarie Jorritsma". The signature is written in a cursive style and is underlined with a single horizontal line.

Annemarie Jorritsma
Voorzitter Auditteam Voetbal en Veiligheid

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
1.1	Achtergrond en aanleiding	7
1.2	Het onderwerp: scheldkoren	8
1.3	Voortborduren op voorgaand onderzoek	8
1.4	Doelstelling en onderzoeksvragen	8
1.5	Onderzoeksmethode	9
1.6	Opbouw van het rapport	9
2	Scheldkoren: aard en omvang van het probleem	11
2.1	Wat is een scheldkoor?	11
2.2	Omvang van het probleem	13
2.3	Motieven en daders	15
2.4	Effecten	15
3	Overwegingen bij de aanpak	19
3.1	Het middel en de kwaal	19
3.2	De impact van scheldkoren	19
3.3	Preventie versus repressie	20
3.4	Rollen bij de aanpak	21
3.5	Randvoorwaarden voor een succesvolle aanpak	22
4	De aanpak	25
4.1	De aanloop naar een wedstrijd	26
4.2	De wedstrijddag	27
4.3	Na de wedstrijd	28
5	Beschouwing en aanbevelingen	31
5.1	Beschouwing	31
5.2	Aanbevelingen	32
	<i>Bijlage</i>	
	Bijlage A – Menukaart met interventies	35
	Bijlage B – Onderzoek Auditteam uit 2005	39
	Bijlage C – Respondenten en documenten	42
	Bijlage D – Enquête	44
	Bijlage E – Casusbeschrijvingen	49

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

Op 29 januari 2013 werd het bekerduel FC Den Bosch - AZ tijdelijk stilgelegd. De reden was dat supporters van FC Den Bosch oerwoudgeluiden maakten naar de spits van AZ (Jozy Altidore). De gebeurtenissen hadden grote consequenties voor FC Den Bosch. De club kwam in een negatief daglicht te staan. Het incident haalde de wereldpers, “ ‘Pray for them’: US international Jozy Altidore suffers racist abuse in Dutch cup game”, luidde de kop in de Britse krant ‘The Independent’. De supportersvereniging en de sponsor van Den Bosch deden van zich spreken. De tuchtcommissie van de KNVB legde, na hoger beroep door de BVO, een boete op en een voorwaardelijke straf van het spelen van één wedstrijd zonder publiek. FC Den Bosch legde negen stadionverboden op.

FC Den Bosch is niet de enige club waar spreekkoren plaatsvinden. Het CIV becijferde dat in het seizoen 2011/2012 50 keer sprake was van spreekkoren in het stadion. Dit is bijna 15% van alle bij het CIV geregistreerde incidenten in het stadion.

Spreekkoren zijn een complex vraagstuk. Het is een vraagstuk waar verschillende werelden bij elkaar komen. Supporters “bedoelen het niet zo letterlijk” en “bedoelen het niet kwetsend”, bevolkingsgroepen voelen zich wel degelijk gekwetst, diverse betrokkenen vinden dat “het erbij hoort”. Spreekkoren zijn lang niet altijd goed te verstaan voor buitenstaanders. Interventies, zoals het aanspreken van supporters of het stilleggen van wedstrijden, werken niet altijd en werken soms zelfs averechts. Bovendien is het merendeel van spreekkoren positief of ludiek. Deze positieve of ludieke spreekkoren horen bij de ervaring van het bezoeken van een voetbalwedstrijd.

In deze context is het voor partijen lastig om tot een effectieve aanpak te komen. Tegelijkertijd vormen spreekkoren om drie redenen een belangrijk vraagstuk. Ten eerste laat de casus van FC Den Bosch zien dat spreekkoren een grote impact kunnen hebben op het imago van clubs en van het voetbal in zijn algemeenheid. Spreekkoren raken aan het bredere, en sinds de gebeurtenissen in Almere erg actuele, thema van respect in het voetbal. Ten tweede kunnen spreekkoren leiden tot een explosieve situatie in het stadion, die de veiligheidsorganisatie voor soms onverwachte uitdagingen kan stellen. Ten derde is het vraagstuk van spreekkoren gerelateerd aan het streven naar normalisatie en het weer tot een feest maken van het bezoeken van een voetbalwedstrijd.

Dit was voor het Auditteam Voetbal en Veiligheid aanleiding om een nieuw onderzoek uit te voeren naar spreekkoren.¹ Doel van het onderzoek is om handvatten te bieden voor een effectieve aanpak.

1. In 2005 deed het Auditteam ook onderzoek naar spreekkoren: Auditteam, augustus 2005, Onderzoek spreekkoren.

1.2 Het onderwerp: scheldkoren

Voordat we verder gaan is het belangrijk om goed te definiëren waar we het over hebben. We constateren dat in veel gesprekken en beleidsnotities het woord “spreekkoor” een negatieve connotatie heeft. Met een spreekkoor wordt dan het scanderen van een kwetsende leus door supporters bedoeld. Kwetsend voor een bepaalde bevolkingsgroep, een supportersgroep, scheidsrechter, speler of andere persoon. Echter, uit onderzoek blijkt dat ruim 85% van de spreekkoren helemaal niet aan deze definitie voldoet.² 85% van de spreekkoren zijn positieve aanmoedigingen van de eigen club of ludieke leuzen die uiting geven aan een gezonde rivaliteit tussen supporters van verschillende clubs.

Het Auditteam is van mening, net als veel respondenten in ons onderzoek, dat dergelijke positieve, opbouwende of ludieke spreekkoren een belangrijk onderdeel zijn van een voetbalwedstrijd. Deze spreekkoren zijn bepalend voor de echte voetbalsfeer in een stadion en maken het tot een mooie ervaring om een voetbalwedstrijd te bezoeken.

Dit rapport gaat dan ook niet over het “aanpakken” van dit soort spreekkoren, maar over hoe er voor te zorgen dat supporters zich bezig houden met positieve of ludieke spreekkoren, en zich niet schuldig maken aan negatieve en kwetsende spreekkoren. Om dit onderscheid duidelijk te maken introduceren we een nieuwe term: “scheldkoren”.

1.3 Voortborduren op voorgaand onderzoek

Dit rapport bouwt voort op het onderzoek van het Auditteam naar spreekkoren in 2005. Bijlage B geeft de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek weer. De conclusies en aanbevelingen van het onderzoek uit 2005 gaan vooral over de repressieve aanpak van scheldkoren, over wat partijen kunnen en moeten doen als scheldkoren worden gescandeerd. Het Auditteam heeft besloten om in het nieuwe onderzoek de nadruk te leggen op de preventieve aanpak van scheldkoren. Er is nog niet veel bekend over succesvolle voorbeelden van preventieve aanpakken, bijvoorbeeld in het voeren van gesprekken over tolerantiegrenzen tussen BVO's en supporters, bewustwording bij supporters van de effecten van scheldkoren (op het eigen team, de tegenstander, scheidsrechter), het bevorderen van positieve en ludieke spreekkoren en het verminderen van vetes tussen clubs en tegen bepaalde spelers. De preventieve aanpak past ook goed bij het gezamenlijk streven van de veiligheidspartners naar normalisatie en het weer tot een feest maken van het bezoeken van een voetbalwedstrijd.

Op diverse plekken in dit rapport verwijzen we naar het rapport uit 2005 voor meer gedetailleerde informatie.

1.4 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is om te komen tot aanbevelingen voor de aanpak van scheldkoren. Het onderzoek richt zich op de analyse van het vraagstuk, op het benoemen van knoppen waaraan de partners kunnen draaien en het identificeren van veelbelovende interventies.

2. Spaaij, R., 2008, Hooligans, fans en fanatisme, een internationale vergelijking van club- en supportersculturen

In het onderzoek trachten we antwoord te vinden op de volgende onderzoeksvragen:

1. Aard en omvang: Wat is een scheldkooi precies? Wie zijn de daders en wat zijn motieven en effecten? Hoe vaak komen scheldkoren voor?
2. Wat kunnen de betrokken partijen preventief en repressief doen aan dit vraagstuk?

1.5 Onderzoeksmethode

Het Auditteam is in vier stappen tot het eindrapport gekomen:

1 *Probleemverkenning*

We verzamelden bestaande kennis en inzichten. Hiertoe voerden we gesprekken met betrokken partijen (CIV, KNVB, Politie, OM, gemeenten en clubs), verzamelden we cijfers (CIV, KNVB) en bestudeerden we literatuur.

2 *Enquête*

We organiseerden een enquête onder zeven groepen betrokkenen³, met als centrale vraag hoe de respondenten aankijken tegen scheldkoren in stadions en tegen mogelijkheden om positieve en ludieke spreekkoren te bevorderen en scheldkoren tegen te gaan. Van de totaal 308 verstuurdde verzoeken, hebben 154 genodigden (50%) deelgenomen aan de enquête. Bijlage C geeft de aantallen respondenten per groep betrokkenen, bijlage D geeft de enquêtevragen weer.

3 *Casus onderzoek*

Verdiepend onderzoek in drie casussen. We hebben gezocht naar situaties waarin partijen gezamenlijk zijn geslaagd om met een positieve benadering scheldkoren tegen te gaan. In het hoofdrapport gebruiken we deze voorbeelden om punten te illustreren, in bijlage E vindt u de casusbeschrijvingen.

4 *Lessensessie*

Een bijeenkomst met veiligheidscoördinatoren, supporterscoördinatoren en bestuurders van supportersverenigingen om, op basis van het onderzoek, aanbevelingen te formuleren voor de hele sector.

1.6 Opbouw van het rapport

In dit rapport komen we in drie stappen tot conclusies en aanbevelingen over een succesvolle aanpak. In hoofdstuk 2 analyseren we het vraagstuk. We bespreken wat een scheldkooi is en maken een inschatting van de omvang van het probleem. In hoofdstuk 3 geven we een aantal overwegingen bij de aanpak. We gaan in op de impact van interventies, op de rollen van partijen en op randvoorwaarden. In hoofdstuk 4 beschrijven we vervolgens met welke doelen interventies mogelijk zijn. In hoofdstuk 5 geven we een beschouwing op het vraagstuk en de oplossingen en formuleren we een aantal aanbevelingen.

3. Aanvoerders, trainers, scheidsrechters, veiligheidscoördinatoren BVO, bestuursleden BVO, bestuursleden supportersverenigingen en gemeentelijk portefeuillehouders

Hoofdstuk 2

Scheldkoren: aard en omvang van het probleem

Voordat over een aanpak van scheldkoren kan worden nagedacht, moeten we eerst scherp hebben wat scheldkoren eigenlijk precies zijn en wat oorzaken en gevolgen zijn. In dit hoofdstuk bespreken we deze onderwerpen.

2.1 Wat is een scheldkoor?

We definiëren scheldkoren als negatieve en/of kwetsende spreekkoren die betrokkenen bij het voetbal en de samenleving onacceptabel vinden. Door deze definitie te hanteren, accepteren we een zekere mate van subjectiviteit: betrokkenen of “de samenleving” kunnen immers verschillende opvattingen hebben over welke spreekkoren onacceptabel zijn. Deze opvattingen kunnen ook nog eens veranderen in de tijd. In de volgende paragrafen verkennen we dit verder.

2.1.1 Inhoud

De “inhoud”, de tekst die gescandeerd wordt, is een belangrijke variabele voor het bepalen of een spreekkoor een scheldkoor is. De meeste gesprekspartners verwijzen hiervoor naar de door de KNVB in 2004 opgestelde definitie van een scheldkoor.⁴ Volgens die definitie is sprake van scheldkoren in⁵ “[...] alle gevallen waarin kwetsende, beledigende, bedreigende, racistische en/of discriminerende teksten vanaf de tribune worden geroepen.”

Op een nadrukkelijk niet uitputtende lijst van scheldkoren van de KNVB staan de volgende voorbeelden:

1. alle verwijzingen naar
 - hoer;
 - ziekten en;
 - geslachtsdelen;
2. alle kwetsende, beledigende, racistische of discriminerende verwijzingen naar ras, geloof of bevolkingsgroep, zoals:
 - oerwoudgeluiden;
 - imitaties van geitengemekker/schapengeblaas;
 - hamas;
 - gesis;
 - vuurwerkgeluiden.

4. De KNVB maakt in het bewuste document geen onderscheid tussen spreekkoren en scheldkoren, maar doelt impliciet op scheldkoren.

5. In een brief van KNVB aan de besturen van de BVO's, “aanpassing richtlijn bestrijding verbaal geweld”, 16 september 2004

Deze lijst lijkt redelijk eenduidig. Echter, in de praktijk blijken er toch interpretatieverschillen te zijn. Dat heeft voor een deel te maken met de omvang, die we in de volgende paragraaf bespreken, maar ook met de context. Vuurwerkgeluiden bijvoorbeeld staan waarschijnlijk op de lijst omdat de vuurwerkcramp in Enschede in 2004, toen de lijst werd opgesteld, vers in het geheugen lag. In onze enquête beoordeelt ongeveer 20% een spreekkoor met vuurwerkgeluiden als neutraal en 10% als acceptabel.

Uit onze gesprekken en de enquête blijkt dat er een soort grijs gebied is van spreekkoren die door sommigen wel als acceptabel (maar wellicht niet smaakvol) worden beschouwd, en door anderen als onacceptabel. Het gebruik van het woord “hoer” of van geslachtsdelen wordt bijvoorbeeld verschillend geïnterpreteerd. Zo’n 10% van de respondenten geeft aan neutraal te staan tegenover een spreekkoor met het woord “hoer”, terwijl een spreekkoor met een verwijzing naar een geslachtsdeel door 17,5% neutraal wordt geïnterpreteerd en voor een kleine 10% acceptabel is. Ook de reacties op een spreekkoor met het woord “Jood” of het woord “homo” zijn verschillend: ongeveer 80% vindt dergelijke spreekkoren (volstrekt) onacceptabel, maar ruim 15% staat neutraal tegenover deze spreekkoren en een klein deel (ca. 2%) vindt dergelijke spreekkoren acceptabel.

De vertaling van het concept “een spreekkoor met een verwijzing naar...” naar concrete spreekkoren blijkt meer verdeeldheid op te leveren onder de respondenten. Hieronder geven we de spreekkoren weer waarover het meeste verschil van interpretatie bestaat.

Figuur 1 Interpretatie van spreekkoren⁶

Spreekkoor	Volstrekt onacceptabel	Onacceptabel	Neutraal	Acceptabel	Volstrekt acceptabel	Geen mening
Steek die vlag maar in je reet	15%	32%	24%	21%	8%	0%
Het zijn de homo's uit ...	26%	40%	24%	8%	3%	0%
Hij is een vriend van Van Swieten	16%	24%	26%	25%	9%	0%
Er staat een schaap op het veld	17%	28%	27%	21%	8%	0%
Wie niet springt is een Jood	38%	26%	27%	7%	2%	1%

NB. In bovenstaande speelt ook de algemene tendens in de samenleving van taalverruwing. Het Auditteam heeft geen onderzoek gevonden dat het verband tussen deze tendens en het optreden van scheldkoren in stadions aantoonst en bespreekt, maar het ligt voor de hand dat taalverruwing ook in het stadion gevolgen heeft. In dat perspectief helpt het niet dat op diverse plaatsen in de samenleving, bijvoorbeeld bij diverse (politieke) instituties, sprake is van taalverruwing.

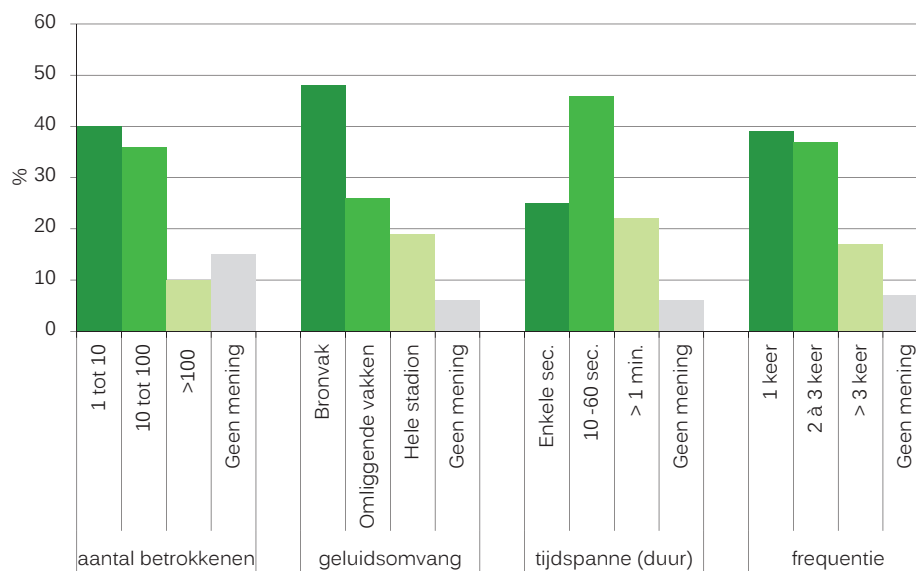
6. Door afronding kan het voorkomen dat een rij optelt tot meer dan 100%.

2.1.2 Omvang

Niet alleen de gescandeerde tekst is bepalend of sprake is van een scheldkoor. Ook de omvang is van belang. Een groepje van vijf dat een nauwelijks hoorbare onacceptabele leus aanheft is wat anders dan een heel stadion dat diezelfde leus scandeert. Daarom hebben we de respondenten in de enquête gevraagd hoe zij aankijken tegen de omvang van een scheldkoor. Wanneer wordt een onacceptabele leus (een leus die inhoudelijk door de respondent zelf als onacceptabel werd beschouwd) een scheldkoor?

Onderstaande grafiek geeft weer dat de respondenten ook op dit punt van mening verschillen. Echter, een meerderheid van de respondenten vindt dat vrij snel sprake is van een scheldkoor. Volgens de respondenten is al sprake van een scheldkoor als een leus één tot drie keer gescandeerd wordt, door een groep van één tot 100 personen, de leus enkele seconden tot één minuut aanhoudt en te horen is in één vak waarin deze wordt gescandeerd (bronvak).

Figuur 2 Omvang van een scheldkoor

2.2 Omvang van het probleem

De KNVB en het CIV registreren incidenten met scheldkoren. De KNVB registreert op basis van vermeldingen op het wedstrijdformulier, ingevuld door het arbitraal kwartet. Het CIV registreert op basis van meldingen in het Voetbal Volg Systeem, door BVO's en politie. De KNVB registreert jaarlijks zo'n 15 à 20 incidenten met scheldkoren. De cijfers van CIV laten een dalende trend zien, van 85 incidenten met scheldkoren in het seizoen 2007-2008 tot 63 in het seizoen 2011-2012. Daarvan waren 50 incidenten in het stadion en 13 daarbuiten.

Uit diverse gesprekken die we voor dit onderzoek voerden kwam het beeld dat het geregistreerde aantal incidenten met scheldkoren slechts het topje van de ijsberg is. De resultaten van de enquête ondersteunen deze hypothese niet. 70% van de respondenten geeft aan dat in

1 tot 5 thuiswedstrijden van hun club tijdens het afgelopen seizoen sprake was van scheldkoren, volgens ruim 20% vonden nooit scheldkoren plaats tijdens thuiswedstrijden het afgelopen seizoen. Een kleine 10% geeft aan dat tijdens 10-15 thuiswedstrijden (5%) of zelfs bij meer dan 15 thuiswedstrijden (5%) scheldkoren plaatsvonden. Dit zou inhouden dat scheldkoren bij 25 tot 85 thuiswedstrijden per seizoen voorkomt.⁷ Dit lijkt in lijn te zijn met de registratie van het CIV. Overigens tonen deze cijfers dat een scheldkoren gemiddeld anderhalf keer per speelronde zou voorkomen.

Intermezzo – de relativiteit van de cijfers

Het is maar de vraag of bovenstaande cijfers een betrouwbaar beeld van de werkelijkheid geven. Uit analyse blijkt namelijk dat een deel van de professionals die volgens de protocollen een scheldkoren kunnen signaleren niet in de juiste positie is om dit te doen. De politie is vaak niet of beperkt in het stadion aanwezig. De gemeenteburgemeester is ook niet altijd aanwezig, of zit in de (geluids-dichte) commandokamer. Het arbitrale kwartet is druk met het leiden van de wedstrijd en hoort lang niet altijd of er sprake is van scheldkoren.

De BVO is in de beste positie om scheldkoren te signaleren. In verschillende interviews wordt hierbij gewezen op de terughoudendheid van clubs om scheldkoren actief en consequent te signaleren en registreren. De BVO heeft dan ook belangen om niet te signaleren. Als een scheldkoren wordt gesignaleerd, loopt de BVO immers het risico op een forse boete van de KNVB en op een smet op het imago. Ook lijken BVO's terughoudend in het melden van scheldkoren bij uitwedstrijden, omdat beide clubs met dezelfde uitdaging zitten. Bovendien spelen hier de verschillen in interpretaties, zoals besproken in de vorige paragraaf een rol.

Een andere interessante bron is het jaarlijkse fanonderzoek van de KNVB.⁸ Dit onderzoek laat een verbetering zien: steeds meer supporters hebben weinig last van scheldkoren en steeds meer supporters zijn tevreden over de aandacht van hun club voor scheldkoren en het gedrag van hun medesupporters. Er is echter nog steeds een grote groep die niet positief is over het gedrag van medesupporters (35% in Eredivisie, 30% in Jupiler League), het respect voor bezoekende supporters (49% in Eredivisie, 47% in Jupiler League) én de aandacht van de club voor bestrijding van scheldkoren (39% in Eredivisie, 36% in Jupiler League).

Niet elke club, speler of scheidsrechter is even vaak onderwerp van een scheldkoren. Gevraagd naar een top drie van clubs die het meest onderwerp zijn van een scheldkoren, noemt 52% van de respondenten in onze enquête Ajax. Feyenoord en FC Twente volgen Ajax op, deze clubs kwamen bij 31% en 16% van de respondenten in de top drie voor.

Overigens vindt een groot deel van de respondenten dat positieve of ludieke spreekkoren te weinig aandacht krijgen in de politiek en media (64,5%). Met name de bestuursleden van de supportersvereniging en de trainers zijn het hier het meeste mee eens (resp. 88% en 75%). Een kleine meerderheid van de respondenten (54%) vindt dat scheldkoren teveel aandacht krijgen van de politiek en de media.

7. Berekend door per categorie het percentage te vermenigvuldigen met het aantal thuiswedstrijden en de categorieën bij elkaar op te tellen.

8. Eredivisie Fan onderzoek 2011-2012, KNVB Expertise en Blauw Research

2.3 Motieven en daders

Uit de gesprekken blijkt dat er grofweg vier motieven zijn voor supporters om een scheldkoor aan te heffen. Deze motieven zijn niet altijd duidelijk te onderscheiden.

1. Rivaliteit tussen supportersgroepen, die vaak teruggaan op gebeurtenissen in het verleden, zoals confrontaties.
2. Emoties uit gebeurtenissen op de tribune, zoals vuurwerk gooien naar het vak met supporters van de andere partij.
3. Emoties uit gebeurtenissen in het spel, bijvoorbeeld een “verkeerde” beslissing van de scheidsrechter, of een “gemene” of “onsportieve” actie van één van de spelers.
4. Baldadigheid, uit verveling, om aandacht te trekken, om stoer te doen voor vrienden, etc.

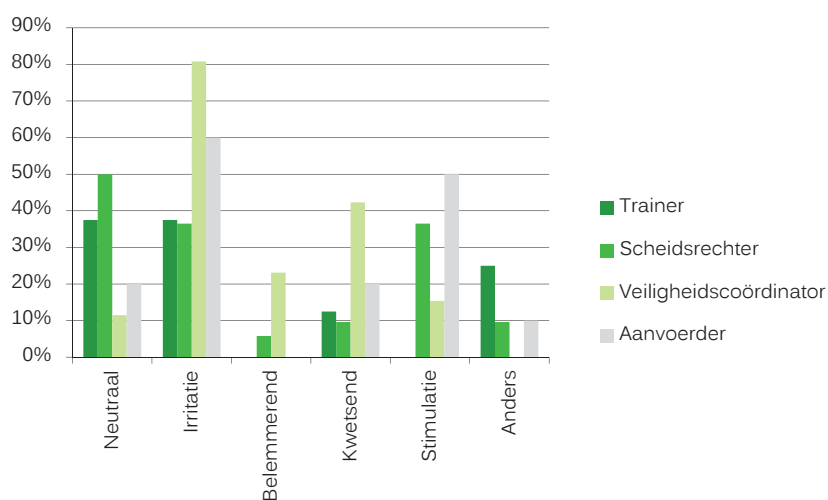
Uit onze gesprekken blijkt dat er verschillende groepen daders zijn die scheldkoren aanheffen:

- Fanatieke supporters. Voor hen zijn vaak de emoties uit het spel en van de tribune, en rivaliteit ten opzichte van de tegenstander redenen om een scheldkoor aan te heffen. Het betreft volgens onze gesprekspartners veelal niet de “harde kern” supporters, die uit zijn op confrontaties en ongeregelheden.
- Baldadige jongeren, die maar zelden naar een wedstrijd gaan en die dan ook geen fanatieke supporters van de club zijn, maar vooral op zoek zijn naar een beetje spanning en sensatie.

2.4 Impact

Scheldkoren kunnen effect hebben op individuen (speler, scheidsrechter, trainer). We hebben de respondenten gevraagd wat het effect op hen is van een scheldkoor. Een belangrijk deel van de respondenten geeft aan het ze niets doet wanneer ze onderwerp zijn van een scheldkoor. Ook een groot deel van de respondenten irriteren zich er aan als ze onderwerp zijn van een scheldkoor, en/of worden door een scheldkoor gestimuleerd om nog beter te presteren. Een kleine groep wordt gekwetst door een scheldkoor.

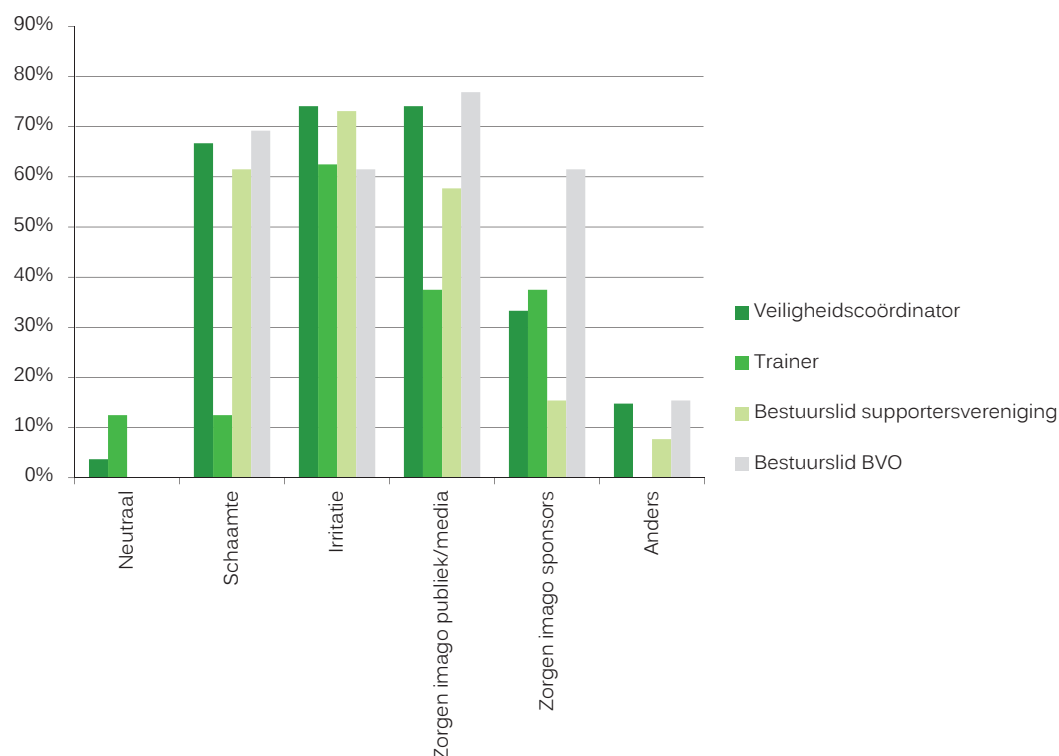
Figuur 3 Effecten van een scheldkoor op het slachtoffer⁹

9. Vanwege de leesbaarheid van de grafiek zijn antwoordopties uit de enquête samengevat. Respondenten hebben de volgende vraag beantwoord: “Als ik / mijn supportersgroep onderwerp is/ ben van een onacceptabel spreekkoor, dan: (Meerdere antwoorden zijn mogelijk)”. Antwoordopties waren ‘doet het me niets’ (neutraal), ‘irriteert het me’ (irritatie), ‘belemmert het mij in mijn prestaties’ (belemmerend), ‘kwetst het me’ (kwetsend), ‘stimuleert het me om nog beter te presteren’ (stimulerend).

Een scheldkoor heeft niet alleen effect op het “slachtoffer”. Aan de respondenten binnen de BVO’s en de bestuursleden van supportersverenigingen hebben we gevraagd welke gevoelens het bij hen opwekt wanneer supporters van hun eigen club een scheldkoor aanheffen. Opvallend is dat veel mensen geïrriteerd raken door scheldkoren van het eigen publiek en/of zich schamen voor het eigen publiek. Daarnaast maakt een groot deel van de respondenten zich zorgen over het imago van de club bij publiek en media en bij de sponsors.

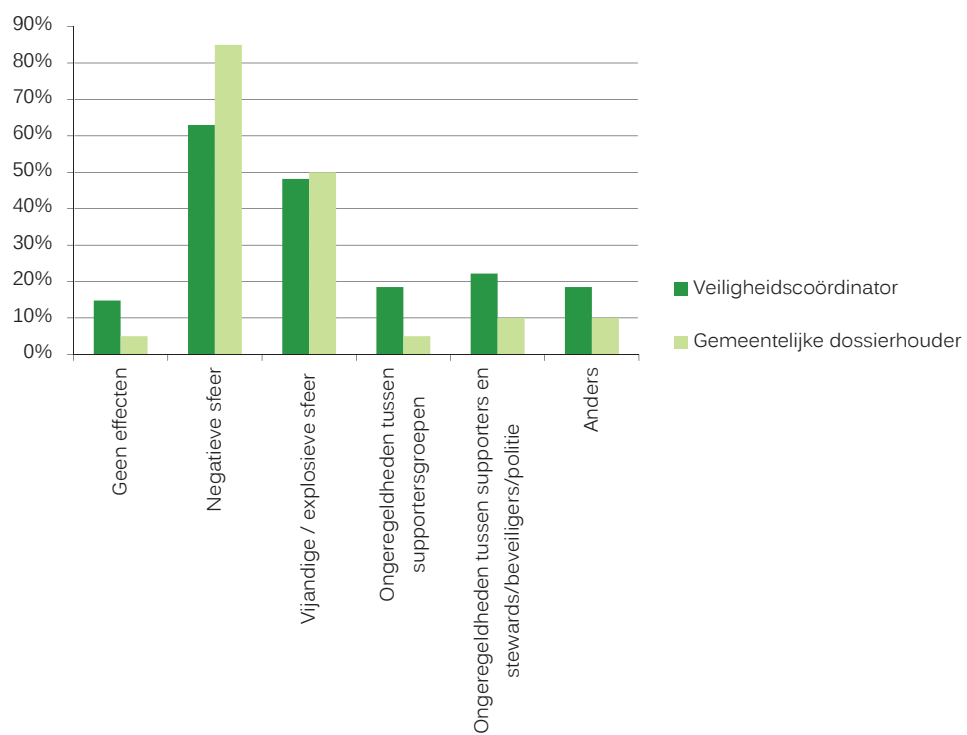
Figuur 4 Effecten van een scheldkoor op de eigen club¹⁰

Tot slot kunnen scheldkoren ook effect hebben op de veiligheidssituatie in en om het stadion. Aan de veiligheidscoördinatoren van de clubs en de gemeentelijke dossierhouders hebben we gevraagd hoe zij deze effecten inschatten. 63% van de veiligheidscoördinatoren en 85% van de gemeentelijk dossierhouders vinden dat scheldkoren een negatieve sfeer creëren in het stadion. Door scheldkoren kan een vijandige/explosieve sfeer tussen de supportersgroepen ontstaan, vindt 48% van de veiligheidscoördinatoren en 50% van de gemeentelijk dossierhouders. 22% van de veiligheidscoördinatoren vindt dat scheldkoren kunnen leiden tot ongeregelde heden tussen supporters en stewards/beveiligers/politie.

10. Vanwege de leesbaarheid van de grafiek zijn antwoordopties uit de enquête samengevat. Respondenten hebben de volgende vraag beantwoord: “Als supporters van mijn club een onacceptabel spreekkoor aanheffen, dan: (Meerdere antwoorden zijn mogelijk)”. Antwoordopties waren ‘doet het me niets’ (neutraal), ‘schaam ik me voor mijn eigen club’ (schaamte), ‘irriteert het me’ (irritatie), ‘maak ik me zorgen over het imago van de club bij het publiek en de media’ (zorgen imago publiek/media), ‘maak ik me zorgen over het imago van de club bij de sponsors’ (zorgen imago sponsors).

Figuur 5 Effect van een scheldkoor op de veiligheidssituatie

Hoofdstuk 3

Overwegingen bij de aanpak

In het voorgaande hoofdstuk hebben we het vraagstuk van scheldkoren geanalyseerd. De vraag is natuurlijk hoe partijen effectief kunnen voorkomen dat supporters scheldkoren scanderen en hoe ze, als supporters dat toch doen, effectief kunnen optreden. In dit hoofdstuk presenteren we overwegingen om te komen tot een effectieve aanpak.

3.1 Het middel en de kwaal

Bij het Auditteam is het beeld ontstaan dat het bij het doen van interventies in de kern gaat over impact. Specifiek de afweging van professionals in de praktijk over de impact van het betreffende scheldkoren ten opzichte van de verwachte impact van interventies. Diverse professionals geven aan dat het doel van interventies rond scheldkoren is om de situatie te normaliseren of deëscaleren. In de afweging over interventies wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de impact van de interventie of maatregelen kleiner moet zijn dan de impact van het betreffende scheldkoren. Of anders gezegd: “dat het middel niet erger is dan de kwaal.”

Deze constatering is van invloed op de duiding van de problematiek en de mogelijke aanpak van scheldkoren. Immers, vanuit dit perspectief beperkt de aanpak van scheldkoren zich niet uitsluitend tot het voorkomen of beperken van scheldkoren maar ook op het beperken van de impact hiervan bijvoorbeeld door het versterken van positieve spreekkoren of het verbeteren van de gehele sfeer in het stadion.

Ook illustreert dit uitgangspunt dat clubs bepaalde interventies bewust niet uitvoeren tegen scheldkoren, omdat zij vrezen dat hierdoor de situatie verergert in plaats van verbeterd. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van de stadionspeaker, waardoor het gehele stadion en de aanwezige media wordt geattendeerd op een scheldkoren. Het aantal mensen dat zich door het betreffende scheldkoren gekwetst voelt of zich op zijn minst hier aan stoort kan door het gebruik van de stadionspeaker toenemen. Ook zien we gebeuren dat de sfeer verslechtert door omroepen van de stadionspeaker.

3.2 De impact van scheldkoren

Om te kunnen beoordelen wat passende en effectieve interventies zijn tegen scheldkoren is het van belang om inzicht te hebben in hun impact. Specifiek in de factoren die bepalend zijn bij de aard en omvang van de impact.

3.2.1 Zender

De kenmerken van de ‘zender’, de supporters die het scheldkoren scanderen, zijn van belang voor de mogelijkheden om hier invloed op uit te oefenen. In hoofdstuk 2 hebben we de kenmerken van de daders besproken. Ook de motieven voor scheldkoren hebben we besproken. Effectieve interventies zijn afgestemd op deze kenmerken en motieven. Een kleine groep jonge

supporters die zelden naar het stadion komt en die uit baldadigheid een scheldkoor aanheft, vraagt om andere interventies dan een grote groep fanatieke supporters die de diepgewortelde rivaliteit tegen een andere groep uit met scheldkoren. Bij de eerste groep is het belangrijk om het klein te houden, de honger naar aandacht niet te stillen en de daders uit de anonimiteit te halen. Bij de tweede groep is de uitdaging de rivaliteit in goede banen te leiden.

3.2.2 Ontvanger

Een scheldkoor heeft pas impact als er een ‘ontvanger’ is. De ontvangers zijn de mensen die het scheldkoor horen. Dit kan het slachtoffer (speler, scheidsrechter) of de slachtoffers (supportersgroep) zijn, maar ook de media of een groep die niet bedoeld wordt maar zich wel aangesproken voelt (bijvoorbeeld de Joodse gemeenschap). Het is het van belang wie de ontvanger is en wat deze voor interventie verwacht. Een scheldkoor dat – al dan niet bedoeld door de zender – wordt ontvangen door uitsupporters heeft een geheel andere impact dan een scheldkoor dat wordt ontvangen door de media in het stadion. Immers, via de media kan een scheldkoor een impact hebben op een veel grotere groep dan de aanwezigen in het stadion.

3.2.3 Betekenis

De derde factor die bepalend is voor de impact van scheldkoren is de betekenis die aan bepaalde woorden, uitingen en/of leuzen wordt gegeven. Deze betekenisgeving vindt door verschillende ontvangers op een verschillende manier plaats en is sterk context afhankelijk. Hiermee is de impact van (dezelfde) scheldkoren voor verschillende ontvangers anders. Vanuit het perspectief van de impact van scheldkoren staat de subjectieve ervaring centraal. Wanneer bepaalde woorden, uitingen of leuzen door ontvangers als kwetsend of storend worden ervaren, dan heeft het betreffende scheldkoor een negatieve impact. Deze notie is van invloed op onder meer de vraag wanneer een scheldkoor onacceptabel is en er door een club zou moeten worden ingegrepen. Immers, zodra een scheldkoor als kwetsend en storend wordt ervaren dan is er een negatieve impact die idealiter wordt voorkomen of beperkt. Om de impact van een scheldkoor adequaat in te kunnen schatten is het dan ook van belang om contact te hebben met de ontvangers, zowel in als buiten het stadion (en buiten de wedstrijden om).

3.3 Preventie versus repressie

Een ruime meerderheid van de respondenten in de enquête (68%) is het eens met de stelling dat een goed gesprek tussen de supporters en de club meer effect heeft op het bevorderen van positieve spreekkoren en het tegengaan van scheldkoren dan repressief optreden door de club en politie.

In de praktijk is het optreden van partijen tegen scheldkoren echter vooral gericht op de repressie. Een belangrijk deel van de BVO's heeft, na het onderzoek van het Auditteam in 2005, een protocol opgesteld hoe op te treden tegen scheldkoren. Deze protocollen bevatten veelal een opsomming van de maatregelen die achtereenvolgens genomen worden indien scheldkoren zich voordoen en niet ophouden. Clubs beginnen vaak met het draaien van muziek, laten dan de stadionspeaker omroepen en daarna wordt een wedstrijd (tijdelijk) stilgelegd. Als zich scheldkoren hebben voorgedaan zijn de veiligheidspartners gezamenlijk aan zet om de daders

te bestraffen. Ze gebruiken hiertoe de camerabeelden van de BVO. Meestal wordt een stadionverbod opgelegd, en soms worden daders strafrechtelijk vervolgd.

Een meer preventieve aanpak zien we ook. Sommige BVO's nemen scheldkoren expliciet mee in hun gesprekken met supporters. We zien ook BVO's die, soms op initiatief van de KNVB, met elkaar in gesprek gaan om de relatie tussen supportersgroepen te normaliseren. Dit gebeurt echter veelal na ongeregelde heden, niet na scheldkoren.

3.4 Rollen bij de aanpak

3.4.1 De aanpak van scheldkoren is een lokale aangelegenheid

Op nationaal niveau is er beleid geformuleerd over scheldkoren. In het Kader voor beleid, voetbal en veiligheid uit 2011 stellen de samenwerkende partijen¹¹ dat het bij goed gastheerschap hoort om ongewenst gedrag van supporters, zoals scheldkoren, tegen te gaan.

De KNVB heeft een landelijke richtlijn¹² opgesteld waaraan BVO's zich dienen te houden. Deze richtlijn stelt dat de BVO's samen met de supportersverenigingen verantwoordelijk zijn voor het bestrijden van scheldkoren. De richtlijn zegt:

- a. Bvo's en supportersverenigingen zijn in beginsel verantwoordelijk voor het gedrag van hun supportersaanhang c.q. leden.
- b. Bvo's en supportersverenigingen zijn verantwoordelijk voor duidelijke tolerantiegrenzen ten aanzien van ongewenste scheldkoren c.q. verbaal geweld. Deze grenzen worden onder meer bekendgemaakt in het huisreglement.
- c. Bvo's en supportersverenigingen ondernemen al het mogelijke om ongewenste scheldkoren c.q. verbaal geweld tegen te gaan. Dat doen zij zowel preventief, beheersmatig als repressief. Dit betekent in elk geval dat aanstichters en daders worden aangesproken op hun gedrag.
- d. Aanstichters van ongewenste scheldkoren worden opgespoord en vervolgens gecorrigeerd via de ketenbenadering: bvo, supportersvereniging, KNVB en politie en justitie."

Voor een gedetailleerder overzicht van beleid en regelgeving verwijzen we naar het eindrapport van het onderzoek naar spreekkoren van het Auditteam uit 2005.¹³

3.4.2 BVO en supportersverenigingen aan zet

Clubs en supportersverenigingen hebben in bovenstaande een belangrijke rol. Ook de grote meerderheid van de respondenten in de enquête vindt het tegengaan van scheldkoren een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de club en de supportersverenigingen. Andere partijen, zoals de gemeente, de politie en het Openbaar Ministerie hebben volgens veel respondenten geen belangrijke rol.

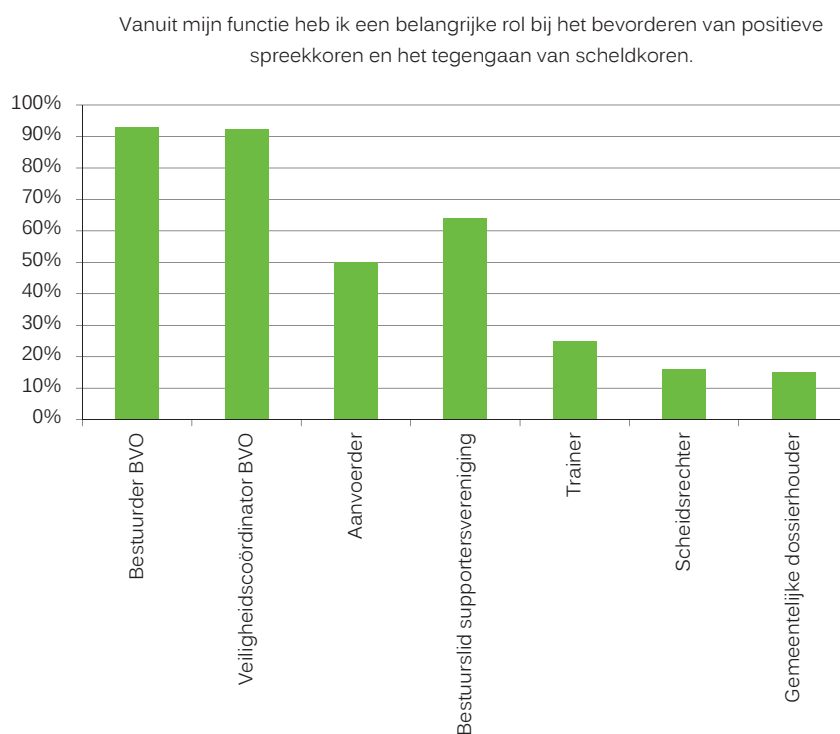
11. Het 'Kader voor beleid; Voetbal en Veiligheid' uit 2011 beschrijft de beleidsuitgangspunten voor voetbal en veiligheid. Het document is opgesteld door het Ministerie van Veiligheid en Justitie, samen met politie, OM, KNVB en gemeenten.

12. Handboek Competitiezaken 2013/2014, paragraaf 3.9, Richtlijn bestrijding verbaal geweld.

13. Auditteam, augustus 2005, Onderzoek spreekkoren. Hoofdstuk 2: beleid en regelgeving ten aanzien van spreekkoren

Gevraagd naar hun eigen rol in de aanpak van scheldkoren, vindt het overgrote deel van de clubbestuurders (93%) en de veiligheidscoördinatoren (92%) inderdaad dat ze vanuit hun functie een belangrijke rol hebben. Echter, ruim 1/3 (36%) van de bestuurders van supportersverenigingen vindt niet dat ze vanuit hun bestuursfunctie een belangrijke rol hebben. Verder valt op dat 50% van de aanvoerders vindt dat aanvoerders een belangrijke rol hebben.

Figuur 6 Rolopvatting

3.5 Randvoorwaarden voor een succesvolle aanpak

3.5.1 Relatie tussen BVO en supporters

De relatie tussen BVO en supporters is belangrijk om een effectieve aanpak tegen scheldkoren te ontwikkelen. Het gaat er dan om dat de BVO op een constructieve manier in gesprek is met de supporters en dat de BVO weet wat er speelt onder de supporters. Hierdoor kan de BVO inspelen op wat gaat komen, bijvoorbeeld als een rivaal op bezoek komt. De BVO kan in dit gesprek ook de tolerantiegrenzen aangeven en BVO en supporters kunnen gezamenlijk bespreken hoe de supporters de BVO het beste kunnen steunen.

Een goede relatie betekent ook dat de BVO en de supportersvertegenwoordigers op goede voet staan, zodat de BVO deze vertegenwoordigers ook in kan zetten als er toch een scheldkoor wordt aangeheven.

3.5.2 Hiërarchie in supportersgroepen

Een tweede randvoorwaarde is dat de supportersgroepen een hiërarchie kennen. Hiërarchie in de zin dat de vertegenwoordigers echt namens hun achterban kunnen spreken en echt invloed hebben op hun achterban. Die invloed is informeel van aard, de vertegenwoordigers hebben over het algemeen geen dwang- of beïnvloedingsmiddelen behalve hun informele positie en uitstraling.

3.5.3 Supporterscoördinator

De supporterscoördinator vervult een belangrijke rol in de relatie tussen supporters en de BVO. De supporterscoördinator is in dienst van de BVO en heeft als taak om een open communicatiekanaal te hebben met supporters en supportersverenigingen. Zo kunnen zij hun wensen kenbaar maken maar ook hun zorgen en frustraties. De supporterscoördinator bespreekt deze met andere geledingen binnen de club en zoekt naar oplossingen. Hiermee is de rol van de supporterscoördinator veel breder dan uitsluitend het thema scheldkoren. Vanuit de dialoog met supporters kan ook het gesprek gevoerd worden over scheldkoren. Zowel welke spreekkoren positief worden ontvangen en bijdragen aan de sfeer in het stadion als de scheldkoren die negatief worden ervaren. Ook door de supporters zelf.

De rol van supporterscoördinator is complex. Hij moet met één voet binnen de club en met de andere voet binnen de supportersgroepen staan. Hij moet weten wat er speelt bij supporters en tegelijk het beleid van de BVO uitdragen.

3.5.4 De wil van supportersgroepen

Als de aanpak van scheldkoren een zaak van BVO en supporters is, is het noodzakelijk dat beide partijen het belang van het aanpakken van scheldkoren onderschrijven. Dus ook de supporters. Nog niet alle supportersgroepen laten de echte wil zien om iets tegen scheldkoren te doen. Diverse supporters gebruiken de argumenten die in de inleiding van dit rapport al zijn opgesomd (het hoort bij het voetbal, het wordt niet kwetsend bedoeld, je kan er niet zoveel aan doen). Maar als de wil bij één van de twee partners ontbreekt, komt een effectieve aanpak niet van de grond.

Supporters zouden zich dan ook achter hun club moeten scharen in de aanpak van scheldkoren. Dat betekent het over oud zeer heenstappen en het streven naar verbetering van de relatie met andere supportersgroepen, het inzetten van sociale controle en het niet accepteren van scheldkoren als onderdeel van voetbal. BVO's kunnen dit bij hun supporters bevorderen, ook door de negatieve impact van scheldkoren op de club te duiden (bijvoorbeeld boetes), maar uiteindelijk moet de supportersgroepen willen.

3.5.5 Technische mogelijkheden

Sommige interventies zijn alleen mogelijk als de BVO de benodigde technische mogelijkheden beschikbaar heeft. Alle BVO's hebben inmiddels camerasystemen en geluidsinstallaties. Dat camerabeelden niet altijd voldoende bewijs opleveren is bekend, maar een aandachtspunt is dat de kwaliteit van de camerasystemen op diverse plekken nog te wensen over laat. Een geluidsinstallatie die gericht kan worden op een specifiek vak of sectie van de tribune geluid, draagt bij aan de aanpak.

ADO Den Haag heeft, mede naar aanleiding van incidenten en geholpen door een samenwerkingsverband met TNO, de beschikking over een geavanceerd systeem van geluidsherkenning. Met dit systeem is het mogelijk beeld- en geluidsopnamen te maken waarin het geluid van kleine groepjes supporters geïsoleerd is. Dit materiaal vormt sluitend bewijs, zodat individuen die over de schreef gaan aangepakt kunnen worden.

Hiermee zeggen we niet dat elke BVO een dergelijk systeem moet aanschaffen. Een goede kosten/baten afweging is nodig en voor veel BVO's zal een "gewoon" camerasysteem met slimme bediening voldoende zijn om op te treden bij incidentele scheldkoren. Als clubs echter structureel te maken hebben met scheldkoren en er onvoldoende in slagen om de daders aan te pakken, kan de aanschaf van een dergelijk systeem wel degelijk een oplossing zijn.

3.5.6 Eén lijn tegen scheldkoren

Een laatste randvoorwaarde is dat BVO's en de KNVB één lijn trekken ten aanzien van scheldkoren. In hoofdstuk twee hebben we al gezien dat verschillende betrokkenen verschillende leuzen onacceptabel vinden en dat de definitie van de KNVB niet eenduidig geïnterpreteerd wordt. Het lijkt er op dat BVO's verschillende tolerantiegrenzen hanteren met betrekking tot scheldkoren. Wat bij de ene BVO niet geaccepteerd wordt, wordt bij de andere wel toegestaan. Dat wekt wrevel op bij BVO's en supportersgroepen van die BVO's die een streng beleid voeren en optreden.

Hoofdstuk 4

De aanpak

In dit hoofdstuk beschrijven we wat partijen kunnen doen om scheldkoren tegen te gaan.

We maken daarbij onderscheid in verschillende fases:

- De aanloop naar een wedstrijd;
- De wedstrijddag;
- De fase na een wedstrijd.

Interventies worden in die fases met verschillende doelstellingen ingezet. Hieronder beschrijven we per fase wat de doelstellingen van interventies zijn. Ook geven we voorbeelden van interventies die we in ons onderzoek zijn tegengekomen, die bijdragen aan het bereiken van die doelstellingen. Daarnaast bespreken we knelpunten en barrières.

Fase	Interventie
Aanloophase naar de wedstrijd	1. Inzet sleutelpersonen,2. Afspraken met sfeerteams,3. Periodiek gesprek met supporters,4. Goedkeuren spandoeken,5. Gesprekken tussen supportersgroepen van verschillende clubs.
De wedstrijddag	1. Communiceren voorafgaand aan de wedstrijd,2. Draaien muziek voorafgaand aan wedstrijd,3. Omroepen door stadionspeaker,4. muziek draaien bij scheldkoor,5. Wedstrijd tijdelijk stilleggen,6. Wedstrijd definitief staken,7. Aanspreken door stewards,8. Inzet sleutelpersonen,9. Inzetten voormannen- en vrouwen & verwijderen supporters.10. Verwijderen supporters
Na de Wedstrijd	1. Aanspreken groep,2. Belonen positieve aanmoedigingen,3. Opsporen en sanctioneren,4. Aanspreken individuen,5. Sancties tegen BVO,6. Normaliseren.

In bijlage A geven we een compleet overzicht van de maatregelen die we zijn tegengekomen, met overwegingen bij de inzet.

4.1 De aanloop naar een wedstrijd

In de aanloopfase naar een wedstrijd zijn interventies gericht op preventie. We onderscheiden de volgende doelstellingen:

- Het bij de uit- en thuis supporters duidelijk maken van de tolerantiegrenzen die de BVO hanteert. BVO's benutten verschillende kanalen, zoals het programmaboekje, de website, nieuwsbrieven, de stadionspeaker en borden met de huisregels. De uitsupporters worden via de veiligheidscoördinator van de uit spelende BVO bereikt.
- Het bij de supporters duidelijk maken van de consequenties van het uiten van scheldkoren. Het gaat zowel om de consequenties voor supporters, bijvoorbeeld in de vorm van geldboetes, stadionverboden of zelfs strafrechtelijke vervolging, als om de consequenties voor de club. Ook de club kan immers een boete krijgen, en het imago van de club kan worden geschaad.
- Het bij de supporters duidelijk maken van de effecten van scheldkoren. Het gaat dan om de effecten op de slachtoffers, maar ook de effecten op het eigen team (bv. schaamte) en op groepen in de samenleving.
- Het creëren van een positieve sfeer in de aanloop naar de wedstrijd, bijvoorbeeld door afspraken te maken met een sfeerteam en door het belang van positieve ondersteuning door supporters te benadrukken.
- Het in goede banen leiden van emoties van rivaliteit tussen supportergroepen. Rivaliteit tussen supportergroepen is een belangrijke voedingsbodem voor scheldkoren. Het tot gezonde proporties terugbrengen van deze rivaliteit draagt daarom bij aan een goede sfeer in het stadion en het voorkomen van scheldkoren.

Supporterscoördinatoren en periodiek overleg Ajax

Ajax heeft drie supporterscoördinatoren in dienst op de afdeling Sociaal Preventief Supportersbeleid. De supporterscoördinatoren komen zelf uit "het supporterswereldje" en kennen de achtergronden van de fanatieke doelgroepen goed, weten waar zij zich ophouden en worden door hen ook gewaardeerd en geaccepteerd. Het contact dat wordt onderhouden, vindt plaats in het supportershome en het stadion, maar ook elders (bijvoorbeeld in horecagelegenheden in de stad). De supporterscoördinatoren voeren (informele) gesprekken, helpen mee met het organiseren van activiteiten, etc. Op deze manier ontstaat er een goed beeld van wat er leeft onder de verschillende supportergroepen.

Daarnaast voert Ajax periodiek formele gesprekken met supporters en belanghebbenden. Hieraan nemen de twee erkende supportersverenigingen (Supportervereniging Ajax en AFCA Supportersclub) deel. Daarnaast zijn er andere groeperingen die meer of minder georganiseerd zijn. Het gaat hierbij om sfeergroepen zoals Vak410, South Crew en North Up Alliance, maar ook de Ajax Business Associates (ABA). Afhankelijk van het onderwerp worden deze gesprekken bijgewoond door afdelingen van Ajax en / of directie.

Supportersverenigingen NEC en Vitesse

Na ongeregeligheden rond de wedstrijd NEC - Vitesse op 16 oktober 2011 besluiten de voorzitters van de supportersverenigingen van Vitesse en NEC elkaar op te zoeken. Ze bespreken de gebeurtenissen en de effecten op de emoties van rivaliteit tussen de supportersgroepen. En ze besluiten dat ze gezamenlijk op moeten treden om te voorkomen dat de rivaliteit escaleert. In de aanloop naar de volgende wedstrijd tussen Vitesse en NEC schrijven ze een open brief aan regionale krant De Gelderlander waarin ze supporters oproepen zich te gedragen. Sindsdien onderhouden beide supportersverenigingen periodiek contact.

4.2 De wedstrijd

Op de wedstrijddag zijn maatregelen gericht op preventie en op het optreden als zich toch scheldkoren voordoen. We onderscheiden de volgende doelstellingen:

- Het creëren en behouden van een positieve sfeer tijdens de wedstrijd. Bijvoorbeeld door sfeeracties en optredens van artiesten, maar ook door de ontvangst van (uit)supporters en door gedrag van spelers en trainers.
- De impact van scheldkoren te beperken, door ze klein te houden en zo vroeg mogelijk te verstoren.
- Individuele daders die toch scheldkoren uiten identificeren en waar mogelijk van de tribune verwijderen en bestraffen.

BVO's hebben veelal een protocol opgesteld voor het optreden tegen scheldkoren. Het protocol van ADO Den Haag heeft als voorbeeld gediend voor diverse andere clubs.

Protocol ADO Den Haag

Het protocol van ADO Den Haag ziet er als volgt uit:

- Fase 1: oproep tot het publiek middels de stadionspeaker
- Fase 2: (treedt in werking nadat scheldkoren aanhouden ondanks oproep stadionspeaker): vanuit de radiokamer wordt muziek gedraaid
- Fase 3: (treedt in werking als scheldkoren aanhouden): spelers verlaten het veld
- Fase 4: (treedt in werking bij tijdelijk stilleggen): overleg in de scheidsrechterskamer m.b.t. voorwaarden eventueel hervatten wedstrijd
- Fase 5: (treedt in werking bij definitief staken van de wedstrijd): ontruiming stadion

Aan interventies tijdens de wedstrijd kleven risico's, ze kunnen positieve effecten hebben (het stoppen van de scheldkoren), maar ook negatieve effecten (bijvoorbeeld bijdragen aan een negatieve of zelfs explosieve sfeer of de impact van een scheldkoor vergroten). Het is bij het doen van interventies van belang om bewust te zijn van deze risico's en in te schatten of het middel niet erger wordt dan de kwaal.

Volgens respondenten kleven er grote bezwaren aan het definitief staken van de wedstrijd. Niet alleen wordt het rechtvaardigheidsgevoel gekrenkt, omdat alle bezoekers de dupe zijn van de acties van een deel van hen. Ook leidt definitief staken wellicht tot een explosieve situatie en, doordat stewards, politie en vervoer niet zijn voorbereid op massale aftocht, tot een potentieel openbare orde probleem. De impact van het scheldkoor wordt erg groot door definitief staken.

We constateren dat alle betrokkenen belangen en prikkels hebben om niet tot definitief staken over te gaan. De politie is, zeker als een wedstrijd vooraf als A-wedstrijd is gekwalificeerd, onvoldoende voorbereid op de openbare ordeproblematiek die een definitief gestaakte wedstrijd kan veroorzaken. Voor KNVB zorgt definitief staken voor een probleem in het wedstrijdprogramma. Voor clubs (en wellicht ook KNVB) gelden economische belangen en het belang om niet in een negatief daglicht te worden gesteld.

Het definitief staken van een wedstrijd wordt in de praktijk dan ook niet of nauwelijks ingezet.

SC Heerenveen en voormannen en -vrouwen

De veiligheidscoördinator heeft de afgelopen tijd geïnvesteerd in een goede relatie met enkele voormannen en -vrouwen van supportersgroepen. Een belangrijke is de Capo, de voorzanger. De veiligheidscoördinator heeft met deze Capo afspraken gemaakt over hoe op te treden bij scheldkoren. De veiligheidscoördinator neemt bij scheldkoren contact op met de Capo, en die gebruikt zijn positie om te zorgen dat de supporters stoppen met het scheldkoor, bijvoorbeeld door een positief spreekkoor aan te heffen.

4.3 Na de wedstrijd

Interventies na de wedstrijd zijn gericht op repressie en op preventie. We onderscheiden de volgende doelstellingen:

- Opsporen en bestraffen van individuele daders. Als tijdens een wedstrijd scheldkoren zijn geuit, is het volgens de richtlijnen van de KNVB aan de BVO en de lokale autoriteiten om de daders op te sporen en te bestraffen. Het past in de beleidslijn die in 2011 is uitgezet om zoveel mogelijk het individu te straffen voor zijn gedrag en de grote groep goedwillende supporters niet lastig te vallen met maatregelen.
- Uit de anonimiteit halen. Opsporen en bestraffen blijkt vaak moeilijk. Zeker voor vervolging via het strafrecht is stevig bewijs nodig en camerabeelden zonder geluid zijn niet altijd toereikend. In de praktijk blijkt echter het identificeren van de daders en hen individueel uit te nodigen voor een gesprek vaak al goed te werken. Soms bekennen daders uit zichzelf, anders weten ze in ieder geval dat ze in de gaten gehouden worden.
- Aanspreken van de BVO op zijn verantwoordelijkheid. Als uit onderzoek van de KNVB blijkt dat de BVO niet al het mogelijke heeft gedaan om scheldkoren tegen te gaan, zowel preventief, beheersmatig als repressief, legt de KNVB een sanctie op.
- De impact beperken. Door bijvoorbeeld goedwillende supporters aan het woord te laten en als BVO of supportersgroep excuses aan te bieden aan slachtoffers van het scheldkoor.
- Normaliseren verhouding tussen supportersgroepen. Een incident met scheldkoren kan leiden tot extra rivaliteit tussen supportersgroepen. Inzetten op normalisatie van de verhoudingen kan herhaling of escalatie tegengaan.
- De consequenties van de gebeurtenissen voor de club te duiden en daarmee herhaling voorkomen.

Voor een gedetailleerde beschrijving van het proces van het sanctioneren van daders van scheldkoren verwijzen we naar het eindrapport van het onderzoek van het Auditteam naar spreekkoren uit 2005.¹

14. Auditteam, augustus 2005, Onderzoek spreekkoren. Paragraaf 2.3: bestraffen van spreekkoren.

FC Den Bosch

FC Den Bosch zet, na het incident met oerwoudgeluiden tijdens de bekerwedstrijd tegen AZ, alles op alles om de schade te beperken. De directeur doet nog tijdens de wedstrijd een emotionele oproep aan de supporters om respect te tonen. Direct na de wedstrijd benadert hij de vertegenwoordigers van supporters en vraagt ze om zich publiekelijk te distantiëren van de daders. De supportersverenigingen dragen hun steentje bij door hun websites op zwart te zetten en een banner te plaatsen, waarin ze zich distantiëren van de uitlatingen. De directeur benadert ook de hoofdsponsor van FC Den Bosch, Toshiba. De directeur van Toshiba spreekt voorafgaand aan de volgende thuiswedstrijd het publiek toe. Hij geeft aan wat de consequenties voor de club kunnen zijn en roept op tot respect. Toshiba besluit om de naam op de shirts tijdelijk af te plakken. Daarnaast worden de teksten op de reclameborden vervangen door teksten tegen spreekkoren.

Negen supporters hebben zich gemeld bij FC Den Bosch en de club heeft deze supporters direct een stadionverbod opgelegd.

Hoofdstuk 5

Beschouwingen en aanbevelingen

5.1 Beschouwing

Spreekkoren horen bij voetbalwedstrijden. Spreekkoren zijn bepalend voor de sfeer in het stadion en zorgen er voor dat het een feest is voetbalwedstrijden te bezoeken. Veruit de meeste spreekkoren in het Nederlandse betaald voetbal zijn positieve aanmoedigingen van de eigen club of ludieke leuzen die uiting geven aan een gezonde rivaliteit tussen supporters van verschillende clubs.

Een klein deel van de spreekkoren valt in de categorie scheldkoren. Deze scheldkoren zijn kwetsend of discriminerend van aard. De omvang van het probleem is beperkt, maar de impact van deze scheldkoren is groot. Zowel op de toeschouwers in het stadion, de spelers en officials op het veld, (delen van) de samenleving en soms zelfs internationaal. Kwetsende of discriminerende scheldkoren hebben ook een negatieve invloed op het imago van het betaald voetbal in Nederland. Daarom is het belangrijk dat alle betrokken partijen gezamenlijk een aanpak ontwikkelen om positieve en ludieke spreekkoren, die het voetbal tot een feest maken, te stimuleren en om scheldkoren tegen te gaan.

In de huidige aanpak ligt de nadruk sterk op het repressief optreden tegen scheldkoren. BVO's hebben een protocol waarin staat beschreven hoe zij zullen optreden als er scheldkoren plaatsvinden en partijen trachten om de individuen die scheldkoren scanderen te bestraffen. De KNVB kijkt of BVO's wel genoeg gedaan hebben om de scheldkoren te voorkomen en te beëindigen en legt anders een sanctie op.

In het onderzoek heeft het Auditteam een aantal aanknopingspunten voor een meer op preventie gerichte aanpak gevonden. Scheldkoren blijken vooral te worden gescandeerd door fanatieke supporters met hart voor de club, niet door notoire ordeverstoorers, die uit zijn op confrontaties en ongeregelheden. Andere daders zijn baldadige jongeren, op zoek naar spanning en sensatie. Scheldkoren komen voort vanuit emoties veroorzaakt door rivaliteit of gebeurtenissen op het veld of de tribune, of vanuit baldadigheid. Interventies moeten dan ook vooral op deze groepen gericht zijn, en moeten zoveel mogelijk inspelen op de motieven. Ook blijkt het risico op scheldkoren groter bij bepaalde (risico)wedstrijden. In de voorbereiding op deze wedstrijden moet het thema scheldkoren een plaats hebben.

In het onderzoek is het Auditteam verschillende preventieve interventies tegengekomen die aanvullend zijn op de repressieve interventies. Deze interventies richten zich meer op de fase voorafgaand aan een wedstrijd, op het creëren van een positieve sfeer tijdens wedstrijden, op het beïnvloeden van verhoudingen tussen supportersgroepen en op het benutten van aanspreekpunten, hiërarchie en sociale controle binnen supportersgroepen. Bij deze interventies zijn ook andere partners dan de traditionele veiligheidspartners belangrijk: vooral de BVO

(veiligheidscoördinator én supporterscoördinator), de supportersverenigingen en de niet formeel georganiseerde supportergroepen spelen een belangrijke rol. Interventies zijn bijvoorbeeld het inzetten van sleutelpersonen in de club (bijvoorbeeld de aanvoerder), het in gesprek gaan en blijven met gezaghebbende vertegenwoordigers van supporters en het arrangeren van gesprekken tussen supportergroepen.

Deze interventies gaan dan ook niet (alleen) over bestraffen van negatief gedrag, maar vooral over het versterken van positief gedrag, op communicatie, beïnvloeding en met zachte hand bijsturen. Dit betekent niet dat er niet moet worden opgetreden tegen scheldkoren en dat de betrokken supporters gesanctioneerd moeten worden. Het geeft echter aan dat er juist in de aanloop naar dit punt veel ongebruikte mogelijkheden zijn.

In bijlage A is een ‘menukaart’ opgenomen met interventies die we in ons onderzoek zijn tegengekomen. Deze menukaart beschrijft diverse interventies, zowel gericht op repressie als op preventie. De menukaart biedt daarmee handvatten voor BVO’s, supportersverenigingen en andere partners om hun aanpak voor scheldkoren vorm te geven. De menukaart is nadrukkelijk niet uitputtend. We dagen partijen dan ook uit om aanvullende interventies te bedenken en deze met elkaar uit te wisselen.

5.2 Aanbevelingen

Op basis van de beschouwing formuleren we de volgende aanbevelingen.

Normalisatie en een positieve benadering

Beschouw het creëren van een positieve sfeer in het stadion en het tegengaan van scheldkoren als integraal onderdeel van het streven naar normalisatie en goed gastheerschap. De aanpak van scheldkoren moet onderdeel zijn van de aanpak om te komen tot normalisatie.

Benader het vraagstuk van spreekkoren op een positieve wijze. Benadruk de bijdrage die positieve en ludieke spreekkoren leveren in het creëren van een goede sfeer in het stadion en de preventieve werking die daarvan uitgaat voor scheldkoren. Besteedt daarom veel aandacht aan de goede sfeer, bijvoorbeeld door sfeerteams en sfeeracties.

Integrale aanpak

Ontwikkel als vierhoek samen met de supportersverenigingen een integrale aanpak hoe om te gaan met scheldkoren. Doe dat op basis van een analyse van het probleem. Breng in kaart hoe vaak scheldkoren voorkomen, bij welke wedstrijden vooral scheldkoren voorkomen, wie de daders zijn (welke supportergroepen) en bepaal hoe deze groepen het beste te beïnvloeden zijn.

Richt de aanpak op de fase voor de wedstrijd, op de wedstrijd zelf en op de fase na de wedstrijd. Zorg bijvoorbeeld dat het thema onderdeel is van de voorbereiding op elke (risico)wedstrijd. Ga met supporters in gesprek over welke leuzen wel en niet acceptabel zijn, hoe de club het best aangemoedigd kan worden en welke negatieve impact scheldkoren kunnen hebben.

BVO en supportersvereniging nemen in de aanpak het voortouw. Repressie door politie, OM en KNVB vormt het sluitstuk van een gedegen aanpak.

Zoek de oplossing in de combinatie van diverse interventies. Veel van de genoemde interventies zullen op zichzelf beperkt effectief zijn. Indien deze interventies echter onderdeel uitmaken van een brede aanpak en de partijen gezamenlijk stevig uitdragen hoe ze tegen scheldkoren aankijken, wordt de effectiviteit van elke interventie sterk vergroot.

Contact tussen BVO en supporters

Goede contacten tussen BVO's en hun supportersgroepen is een belangrijke randvoorwaarde voor een succesvolle aanpak. Investeer in deze relaties, door op gezette tijden in gesprek te gaan met supporters, ook als er geen directe (negatieve) aanleiding is. Bespreek wensen en belangen en zoek constructief naar oplossingen voor eventuele tegenstellingen.

Zorg voor een goede, gezaghebbende vertegenwoordiging van supporters in dit gesprek. Probeer om zowel formeel als niet formeel georganiseerde groepen en supporters in het gesprek te betrekken.

Cruciaal voor deze relatie is een goede invulling van de positie van supporterscoördinator. Een goede supporterscoördinator staat met één been in de club en het andere been tussen de supporters, en is in staat om te gaan met de lastige positie die dat met zich mee brengt.

Zoek naar de mogelijkheden

Zoek vooral wat wel kan en blijf niet hangen in de onmogelijkheden. In onze gesprekken ging het regelmatig over alle knelpunten en barrières, of bijvoorbeeld over de kosten van investeringen in technische systemen. Uit ons onderzoek blijkt echter dat er wel degelijk allerlei mogelijkheden zijn.

Maak landelijke afspraken over tolerantiegrenzen

BVO's en supportersverenigingen zouden landelijk met elkaar in gesprek moeten gaan over tolerantiegrenzen. Wat is een acceptabel spreekkoor en wat is onacceptabel? Doel van dit gesprek is niet om met een uitputtende lijst te komen met scheldkoren en die te publiceren. Dit leidt volgens alle betrokkenen alleen maar tot negatieve reacties en tot het zoeken naar de gaten in die lijst door supporters. Doel is om tot meer eenduidigheid in de aanpak te komen. Wissel in deze gesprekken ook goede praktijken uit van hoe om te gaan met scheldkoren.

Bijlage A

Menukaart met interventies

Aanloophase naar de wedstrijd

We onderscheiden de volgende doelen:

1. Het bij de uit- en thuissupporters duidelijk maken van de tolerantiegrenzen die de BVO hanteert.
2. Het bij de supporters duidelijk maken van de effecten van scheldkoren.
3. Het bij de supporters duidelijk maken van de effecten van scheldkoren (op de slachtoffers, op het eigen team en op groepen in de samenleving).
4. Het creëren van een positieve sfeer in de aanloop naar de wedstrijd.
5. Het in goede banen leiden van emoties van rivaliteit tussen supportersgroepen.

Interventie	Doel	Hoe	Wie	Overwegingen
Inzet sleutelpersonen	2 & 3	Gesprek met supporters	Speler, trainer, bestuurder	Regelmatig, niet pas als het uit de hand loopt
Afspraken met sfeerteams	4	Financiering sfeerteams + afspraken wat wel/niet	Supporterscoördinator	Sfeerteams zorgen voor goede sfeer en geeft BVO invloed (kan iets terugpakken is een communicatiekanaal)
Periodiek gesprek met supporters	1, 2, 3, 5	Periodiek gesprek over supporterszaken	Supporterscoördinator, veiligheidscoördinator, bestuurder	Regelmatig, niet alleen als het mis gaat. Gesprek over geven en nemen, concrete afspraken maken
Goedkeuren spandoeken	1	Afspreken met supporters dat ze de tekst op spandoeken voorleggen	Supporterscoördinator, veiligheidscoördinator	Geeft de kans om te spreken over waar tolerantiegrenzen liggen
Gesprekken tussen supporters-groepen van verschillende clubs	4, 5	Periodiek gesprek	Supportersverenigingen	Uitpraten van incidenten, wederzijds begrip creëren, spreken over de effecten van scheldkoren

De wedstrijd dag

We onderscheiden de volgende doelen:

1. Het bij de uit- en thuissupporters duidelijk maken van de tolerantiegrenzen die de BVO hanteert.
2. Het bij de supporters duidelijk maken van de effecten van scheldkoren.
3. Het bij de supporters duidelijk maken van de effecten van scheldkoren (op de slachtoffers, op het eigen team en op groepen in de samenleving).
4. Het creëren en behouden van een positieve sfeer tijdens de wedstrijd.
5. De impact van scheldkoren beperken, door ze klein te houden en zo vroeg mogelijk te verstoren.
6. Individuele daders die toch scheldkoren uiten identificeren en waar mogelijk van de tribune verwijderen en bestraffen.

Interventie	Doel	Hoe	Wie	Overwegingen
Communiceren voorafgaand aan wedstrijd	1, 2, 3	Website, program-maboekje, stadion-speaker, borden	BVO	Pas op dat de boodschap niet sleets wordt.
Draaien muziek voorafgaand aan wedstrijd	4	Vrolijke muziek draaien	BVO	Draai geen nummers waarop supporters liedjes tegen de tegenstander hebben
Muziek draaien bij scheldkoor	5	Bij voorkeur alleen in bronvak	BVO	Doorbreekt het proces waarin een scheldkoor steeds breder wordt meegezongen
Omroepen door stadionspeaker	5	Bij voorkeur alleen in bronvak	BVO	Maakt duidelijk dat scheldkoor niet geaccepteerd wordt
Wedstrijd tijdelijk stilleggen	5		BVO, scheidsrechter	Overleg over onder welke voorwaarden verder gespeeld kan worden.
Wedstrijd definitief staken	5		BVO, scheidsrechter, gemeente, politie	
Aanspreken door stewards	5	Bij voorkeur individueel	Stewards	Stewards horen scheldkoren vaak als eerste en hebben (als het goed is) laagdrempelig contact met supporters. Kunnen daardoor "brandjes blussen" voordat ze groot worden
Inzet sleutel-personen	5	Aanspreken van de groep vanaf het veld	Speler, trainer, bestuurder	Hebben (soms) meer gezag dan stewards

Inzetten voor- mannen en – vrouwen	5	Contact bij scheld- koren	veiligheids- of supporterscoör- dinator	Deze hebben vaak in- vloed op hun achterban
Verwijderen sup- porters	5, 6	Stewards en beveili- gers verwijderen supporters die scheldkoren scan- deren	Stewards, beveiligers, politie	Het risico op escalatie is bij deze interventie groot

Na de wedstrijd

We onderscheiden de volgende doelen:

1. Opsporen en bestraffen van individuele daders.
2. Uit de anonimiteit halen.
3. Aanspreken van de BVO op zijn verantwoordelijkheid.
4. De impact beperken.
5. Normaliseren verhouding tussen supportersgroepen.
6. De consequenties van de gebeurtenissen voor de club te duiden
7. Herhaling voorkomen.

Interventie	Doel	Hoe	Wie	Overwegingen
Aanspreken groep	6, 7	Na afloop van wedstrijd in supportershoe, tijdens supporters- avond of in de media	Bestuurder, trainer, aanvoer- der, sponsor	Invloedrijke persoon benutten om de impact te duiden
Belonen positieve aanmoedelingen		Idem	Idem	Niet alleen bestraffen, maar ook bedanken als supporters positieve spreekkoren hebben ge- scandeerd.
Opsporen en sanctioneren	1, 2	Daders (bv. op basis van camera- beelden) identi- ficeren en indien mogelijk een straf opleggen (bv stadionverbod of boete)	Stadionverbo- dencommissie, veiligheids- coördinator	Zoveel mogelijk bestraf- fen, vaak leidt aanspreken al tot bekennen. Duidelijk maken dat scheldko- ren niet geaccepteerd worden.
Aanspreken indi- viduen	2, 6, 7	Daders (bv. op basis van camera- beelden) uitno- digen voor een gesprek	Invloedrijk persoon	Laten merken dat je weet dat een individu scheld- koren heeft geuit, duidelijk maken wat de impact is en welke straf hij kan krijgen.
Sancties tegen BVO	3, 7	Via tuchtcommis- sie	KNVB	Als blijkt dat de BVO in gebreke is gebleven

Sancties tegen BVO	6, 7	Via tuchtcommissie	KNVB	Als supporters een scheldkoor scanderen. Wellicht dat hier een preventieve werking van uitgaat, doordat supporters weten dat ze de BVO schaden. Nadeel is dat de BVO per definitie aangesproken wordt op gedrag van de supporters, ook als ze alles heeft gedaan om scheldkoren tegen te gaan.
Normaliseren	5	Gesprek tussen supportersverenigingen, gezamenlijke verklaringen	Invloedrijke personen	Scheldkoren kunnen rivaliteit tussen groepen laten groeien. Door als supporters-verenigingen of als invloedrijke personen te communiceren kan dit proces beïnvloed worden.

Overige ideeën

In de enquête kregen respondenten de ruimte om ideeën aan te dragen om positieve en ludieke spreekkoren te bevorderen en onacceptabele spreekkoren tegen te gaan. Dit leverde, naast de hierboven beschreven interventies, de volgende lijst op:

- Een humor prijs in leven brengen;
- Sociale controle onder supporters vergroten;
- Verbinding tussen spelers en supporters verder verbeteren;
- Meer positieve aandacht schenken (o.a. in de media);
- Positieve acties belonen (met bv applaus);
- Prijs instellen voor het meest originele/sportieve/ludieke publiek;
- Voorafgaand aan een wedstrijd een decibeltest houden en het publiek zo hard mogelijk laten zingen. Dit zorgt voor prestatiedrang bij de supporters;
- Liedjes op papier zetten en uitdelen aan de supporters;
- Met cabaretiërs nieuwe spreekkoren verzinnen;
- Aanvoeders een praatje laten houden voorafgaand op het veld, zoals tijdens het EK 2008;
- SIRE een spot laten maken over spreekkoren;
- Goed gastheerschap: goede strakke planning voorkomt bij de voordeur al irritaties bij de supporters (door bv. lang moeten wachten of slecht geregeld vervoer);
- Verantwoordelijkheid ook bij de spelers neerleggen, die kunnen aangeven wel of niet zo verder te willen spelen;
- Geen geuzennamen toestaan die provocerend over kunnen komen;

Bijlage B

Onderzoek Auditteam uit 2005

In 2005 deed het Auditteam onderzoek naar spreekkoren in het Nederlandse betaald voetbal. Hieronder geven we de conclusies weer.

Conclusies uit 2005:

1. Een deel van de preventieve maatregelen uit het huidige landelijke beleid en regelgeving met betrekking tot spreekkoren wordt over het algemeen goed nagekomen (waarschuwing voorafgaand en wedstrijdoverleg).
2. Ondanks een redelijk heldere richtlijn van de KNVB wordt de vraag wanneer sprake is van een kwetsend of discriminerend spreekkoor door betrokkenen nog ervaren als lastig en grotendeels een kwestie van interpretatie. Als gevolg daarvan is er tussen de verschillende partijen vaak nog discussie over de te nemen maatregelen of de juistheid van al genomen maatregelen.
3. Spreekkoren zijn vooral een emotionele reactie op dat wat zich op het voetbalveld afspeelt.
4. De gebezigde spreekkoren verschillen maar in beperkte mate in aard, intensiteit en procesverloop.
5. De aard van het eerste ingrijpen is nagenoeg overal hetzelfde; de stadionspeaker wordt ingezet. Dit gebeurt veelal op initiatief van de scheidsrechter of van de veiligheidspartners (veelal BVO en politie).
6. In de eerste reactie op spreekkoren zoals in de praktijk over het algemeen wordt gehanteerd, zijn elementen terug te vinden uit het beleidskader 2003, het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren en het handboek Veiligheid.
7. Omdat de landelijke richtlijnen kleine openingen bieden voor couleur locale en de BVO's zelf ook lokale accenten aanbrengen dient er voorafgaand aan de wedstrijd lokaal overleg te zijn tussen alle bij de wedstrijd betrokken partijen. De grote lijnen worden besproken in het vooroverleg enkele weken voor de wedstrijd en de 'fine-tuning' in het wedstrijdoverleg op de speeldag.
8. In de praktijk zijn grofweg 2 scenario's te zien met betrekking tot het eerste moment van ingrijpen door de BVO en/of scheidsrechter. Dit is of zeer snel of behoorlijk later na het eerste spreekkoor, maar in geen geval onverwijld na het constateren van kwetsende, racistische of discriminerende spreekkoren zoals in de nieuwe richtlijn verbaal geweld van de KNVB vermeld.
9. In het overgrote deel van de gevallen waarin sprake is van kwetsende of discriminerende spreekkoren en sancties zijn opgelegd, zijn door de BVO onvoldoende maatregelen getroffen voor, tijdens of na de wedstrijd om de kans dat haar aanhang zich misdraagt te minimaliseren.

10. Het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren is bij alle betrokkenen bekend en wordt gebruikt als richtlijn bij het optreden na het stilleggen of staken van de wedstrijd.
11. Het stilleggen van een wedstrijd kan als een effectief middel voor het stoppen van spreekkoren worden beschouwd, mede door de sancties die eraan verbonden zijn.
12. Met het definitief staken van een wedstrijd wordt zeer terughoudend omgegaan; het wordt duidelijk gezien als ultimum remedium.
13. De bewijsvoering bij spreekkoren is weliswaar lastig maar dat neemt niet weg dat clubs (en supportersverenigingen) meer maatregelen kunnen nemen gericht op het aanspreken, identificeren en bestraffen van de daders.
14. De rol van de supportersverenigingen in het geval van spreekkoren is in de praktijk nog te weinig expliciet.
15. Het aangescherpte beleid met betrekking tot spreekkoren heeft geleid tot een heldere normstelling over wat in ieder geval niet wordt getolereerd, zowel preventief als gedurende de wedstrijd (waarschuwen, stilleggen) en een strikt toegepast sanctiebeleid, zowel ten aanzien van de clubs als ten aanzien van zich misdragende supporters; dit heeft de effectiviteit van het beleid vergroot.

Ook formuleerde het Auditteam een aantal aanbevelingen.

Aanbevelingen uit 2005:

1. Het landelijk beleid met betrekking tot spreekkoren zou gebaat zijn bij het verwerken en desgewenst aanpassen van de huidige beleidsdocumenten, voor wat betreft de voorbereiding ten aanzien van spreekkoren, en het vervolgens onderbrengen van een eenduidig en helder beleid in één document waar alle partners zich aan conformeren; het herziene beleidskader 2005. Er van uitgaande dat spreekkoren veelal hun aanleiding vinden op het voetbalveld benadrukt het Auditteam dat spelers, scheidsrechters en trainers op en rond het veld een voorbeeldfunctie dienen te vervullen.
2. In het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren dient de stap van waarschuwen na het eerste spreekkoor opgenomen te worden en moet tevens worden aangesloten bij art 30 en 31 uit het Handboek Veiligheid van de KNVB. Dit kan worden vastgelegd in het nieuwe beleidskader 2005.
3. Onverwijld na het constateren van kwetsende of discriminerende spreekkoren dient (op initiatief van de BVO of de scheidsrechter) de stadionspeaker om te roepen dat de wedstrijd in geval van aanhoudende of hervatte spreekkoren, zal worden stilgelegd. Het moment van stilleggen is vervolgens onverwijld na het daadwerkelijk constateren van de aanhoudende of hervatte spreekkoren. Het protocol kwetsende en discriminerende spreekkoren en de richtlijn verbaal geweld dienen hiertoe aangepast te worden.
4. Overeenkomstig hun verantwoordelijkheden dienen clubs en supportersverenigingen meer werk te maken van een consequent (preventief én repressief) beleid richting daders van spreekkoren.
5. De BVO's dienen in overleg te treden met hun supportersverenigingen om de bijdrage van de supportersverenigingen aan het tegengaan van spreekkoren te expliciteren dan wel dienen supportersverenigingen zelf het initiatief te nemen om hun rol in deze te expliciteren.

6. Gelet op de steeds meer centraal wordende, en in belang toenemende functie van de steward, dienen zaken als kwaliteit, opleiding en informatiepositie van stewards beter te worden georganiseerd.
7. Voorts dienen de betrokken organisaties veel aandacht te besteden aan een goede verdeling van taken en communicatie tussen politie en stewards rekening houdend met de grenzen van inzetmogelijkheden van stewards.
8. De individuele sanctiemogelijkheden richting supporters bij spreekkoren zijn voldoende en passend en dienen consequent te worden toegepast.
9. Er dient een betere afstemming te komen tussen de lokale aanpak met betrekking tot straffen en het landelijke regime van de KNVB.
10. Het Auditteam is van mening dat het aangescherpte beleid brede ondersteuning verdient bij alle betrokken partijen. Daarom worden alle betrokken partijen opgeroepen scherp(er) stelling te nemen tegen kwetsende en/of discriminerende spreekkoren.

Bijlage C

Respondenten en documenten

Respondenten	
Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV)	Dhr. Van Kollenburg
Supportersplatform Betaald Voetbal (SBV)	Dhr. Van Dorp
Centraal Informatie en Documentatie Israël (CIDI)	Dhr. Muller Mevr. Barend
Centraal Joods Overleg (CJO)	Mevr. Suissa
KNVB	Dhr. Jurgens
Ajax	Dhr. De Lange
Supportersvereniging Ajax	Dhr. Dekker
	Dhr. Erdogan
ADO Den Haag	Dhr. Van der Holst
	Dhr. Roeg
Fan Club ADO Den Haag	Dhr. De Bruin
Vitesse	Dhr. Van der Vliet
Supportersvereniging Vitesse	Dhr. Ten Thij

Literatuur
• Auditteam (2005), Onderzoek Spreekkoren• Gerstenfeld, Manfred (16 januari 2012), Antisemitism and the Dutch Soccer Fields, Stichting Bestrijding Antisemitisme• KNVB (16 september 2004), brief aan de besturen van de BVO's, "aanpassing richtlijn bestrijding verbaal geweld"• KNVB, Handboek Veiligheid - Seizoen 2011 / '12• KNVB Expertise en Blauw Research (2012), Eredivisie Fan Onderzoek 2011-2012• KNVB, Handboek competitiezaken betaald voetbal, uitgave 2013 / '14• Lemstra, Pieter en Nico W. van Yperen (2006), Een procedureel rechtvaardiger arbitragesysteem als remedie tegen kwetsende spreekkoren in voetbalstadions, Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie, 61, 1-13• Ministerie van Veiligheid en Justitie (23 mei 2011), Kader voor beleid - Voetbal en Veiligheid• Pieloor, R.A., B. van de Meer, M. Bakker, (2002), F-side is niet makkelijk, Het Spectrum• Spaaij, R. (2008), Hooligans, fans en fanatisme, een internationale vergelijking van club- en supportersculturen• Voetbal International (1999), Brandende vragen over spreekkoren• Vrij Nederland (25 september 2004), Het fatsoen van de voetbalfans• Vrij Nederland (22 februari 2003), Nieuwe Moraal: De spreekkoren in stadion worden agressiever

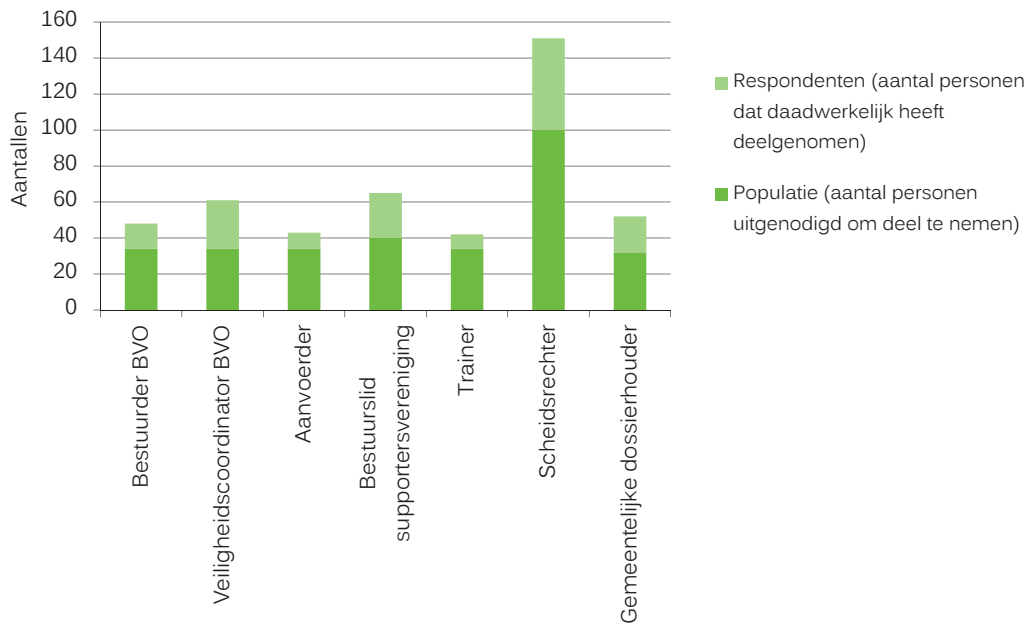
Casussen	
Vitesse	Algemene (preventieve) aanpak van scheldkoren
ADO Den Haag en Ajax	Aanpak na de incidenten met anti-semitische scheldkoren in 2011
FC Den Bosch	Aanpak na de oerwoudgeluiden tijdens de wedstrijd tegen AZ

Deelnemers lessensessie	
Supportersclub FC Den Bosch FC Den Bosch Supporters Vereniging Ajax NAC Supportersvereniging Vitesse Ajax	Dhr. Delhez Dhr. Heeren Mevr. Ruitenberg Dhr. Sweres Dhr. Ten Thij Dhr. Werkendam

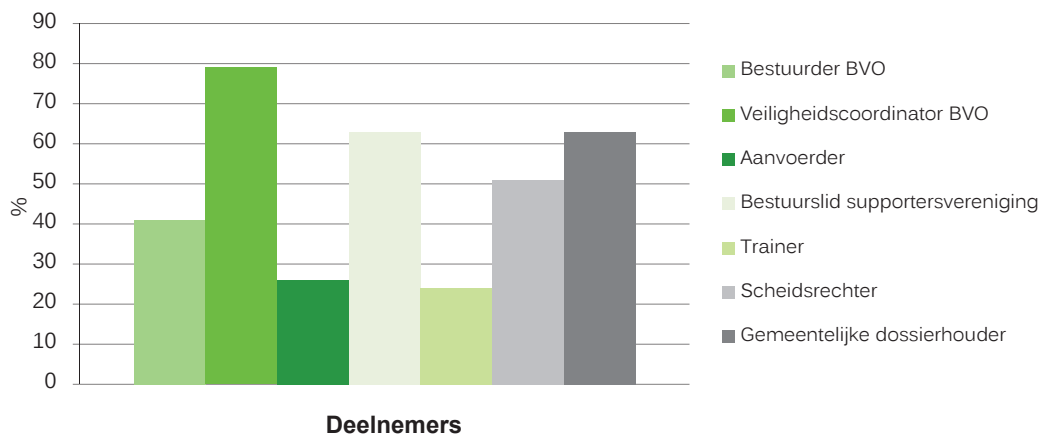
Bijlage D

Enquête

Aantal respondenten deelgenomen aan enquête

Deelnemers aan enquête

Enquêtevragen

Legenda:

-2 volstrekt onacceptabel

-1 onacceptabel

0 neutraal

1 acceptabel

2 volstrekt acceptabel

? geen mening

1. In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

	-2	-1	0	1	2	?
Het team wordt beter ondersteund met positieve of ludieke spreekkoren dan met negatieve spreekkoren						
Positieve of ludieke spreekkoren dragen bij aan de goede sfeer in het stadion						
Sfeeracties van supporters (inclusief positieve of ludieke spreekkoren) krijgen te weinig aandacht van politiek en media						
Negatieve spreekkoren krijgen te veel aandacht van politiek en media						
Een goed gesprek tussen de supporters en de club heeft meer effect op het bevorderen van positieve of ludieke spreekkoren en het tegengaan van negatieve spreekkoren dan repressief optreden door club en politie						
Het bevorderen van positieve of ludieke spreekkoren en het tegengaan van negatieve spreekkoren is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de club en haar supporters.						
Vanuit mijn functie speel ik een belangrijke rol bij het bevorderen van positieve of ludieke spreekkoren en het tegengaan van negatieve spreekkoren						

2. Hoe beoordeelt u ...

leuzen met:	-2	-1	0	1	2	?
Hoer						
Ziekten						
Geslachtsdelen						
Boer						
Homo						
Jood						

de volgende geluiden:	-2	-1	0	1	2	?
Oerwoudgeluiden						
Imitaties van geitengemekker / schapengeblaas						
Gesis						
Vuurwerkgeluiden (bij FC Twente)						

de volgende leuzen:	-2	-1	0	1	2	?
' Hamas, hamas, joden aan het gas'						
'Pieter Huistra, je moeder is een Fries'						
'Rotterdam, in de oorlog lag die plat'						
'Bertje neem je rotzooi mee'						
'Steek die vlag maar in je reet'						
'Het zijn de homo's uit...'						
'Hij is een vriend van Van Swieten'						
'Er staat een schaap op het veld'						
'Bossen is een ooievaar' (over scheidsrechter Bossen tijdens Feyenoord – ADO)						
'Wie niet springt is een Jood'						

3. Wanneer vindt u een leus onacceptabel?

(streef door wat niet van toepassing is)

	1	2	3	4
Als de leus geuit wordt door een groep van:	1-10 personen	10-100 personen	> 100 personen	Niet relevant
Als de leus verstaanbaar is in:	Het vak waarin het spreekkoor ontstaat	Omliggende vakken	Het hele stadion	Niet relevant
Als de leus ... duurt	Enkele seconden	Circa 10 - 60 seconden	Langer dan 1 minuut	Niet relevant
Als de leus ... per wedstrijd voorkomt	1 keer	2 à 3 keer	Meer dan 3 keer	Niet relevant

4. Tijdens hoeveel thuiswedstrijden van uw BVO komen dergelijke onacceptabele spreekkoren voor?

- Nooit
- 1-5 wedstrijden per seizoen
- 6-10 wedstrijden per seizoen
- > 10 wedstrijden per seizoen

5. Tegen welke drie clubs komen de meeste onacceptabele spreekkoren voor?

1. ...
2. ...
3. ...

6. Maak de volgende zin af:

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Als supporters van mijn BVO een onacceptabel spreekkoor aanheffen, dan...
- doet het me niks
- schaam ik me voor mijn eigen supporters
- irriteert het me
- maak ik me zorgen over het imago van de BVO bij het publiek en de media
- maak ik me zorgen over het imago van de BVO bij de sponsors
- anders, namelijk: ...

7. Welke effecten hebben onacceptabele spreekkoren bij uw BVO gehad op de veiligheidssituatie in en om het stadion?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Geen effecten
- Het ontstaan van een negatieve sfeer in het stadion
- Het ontstaan van een vijandige / explosieve sfeer tussen supportersgroepen
- Het ontstaan van ongeregelheden tussen supportersgroepen
- Het ontstaan van ongeregelheden tussen supporters en stewards/beveiligers/politie
- Anders, namelijk: ...

8. Wat doet u om onacceptabele spreekkoren tegen te gaan?

Voorafgaand aan een wedstrijd:

Tijdens een wedstrijd:

Na afloop van een wedstrijd:

9. Welke rol *kan* u spelen in het stimuleren van positieve / ludieke spreekkoren?

Voorafgaand aan een wedstrijd:

Tijdens een wedstrijd:

10. Welke rol *kan* u spelen in het tegengaan van onacceptabele spreekkoren?

Voorafgaand aan een wedstrijd:

Tijdens een wedstrijd:

Na afloop van een wedstrijd:

11. Wat zijn volgens u de belangrijkste knelpunten in de aanpak van onacceptabele spreekkoren?

12. Wat kunnen andere betaald voetbalorganisaties van uw betaald voetbalorganisatie leren met betrekking tot spreekkoren?

13. Wat wilt u ons nog meegeven?

14. Bij welke betaald voetbalorganisatie bent u betrokken?

15. Welke functie vervult u?

- Bestuurslid supportersvereniging
- Aanvoerder
- Trainer
- Scheidsrechter
- Bestuurder BVO
- Ambtelijk dossierhouder gemeente
- Veiligheidscoördinator BVO

Bijlage E

Casusbeschrijvingen

Vitesse – overleg tussen club en supporters

Goed overleg tussen club en supporters is een belangrijke voorwaarde om tot een succesvolle preventieve aanpak te komen van scheldkoren. Uit onze enquête komt naar voren dat Vitesse en de supportersvereniging veelvuldig met elkaar, de supporters en andere clubs in contact staan en elkaar ondersteunen in de aanpak van scheldkoren.

Voor de veiligheidscoördinator van Vitesse is de kern om de emoties van het spel te begrijpen. Scheldkoren zijn veelal uitingen van frustraties. De kunst is om de uiting van deze emoties te kanaliseren en bij te sturen. Kanaliseren betekent samen met supporters zoeken naar ludieke manieren om de emoties te uiten. Bijsturen gebeurt bijvoorbeeld tijdens een wedstrijd door muziek over het vak te laten spelen om scheldkoren te overstemmen en te ontregelen.

De veiligheidscoördinator en supportercoördinatoren staan veelvuldig in contact met verschillende supportergroepen en met de supportersvereniging en. Periodiek staan gesprekken gepland met de supportersvereniging en vertegenwoordigers van supportergroepen, ook als er geen prangende agendapunten zijn. Op deze manier blijven de veiligheidscoördinator en supportercoördinatoren op de hoogte van wat er speelt onder de supporters.

Emoties uit het verleden kunnen ook een voedingsbodem zijn voor scheldkoren. Daarom is de veiligheidscoördinator alerter bij rivaliserende clubs als Ajax, Feyenoord en NEC. Tijdens deze wedstrijden is de kans op scheldkoren groter dan bij “reguliere” wedstrijden. De ongeregelde heden, bijvoorbeeld, na de wedstrijd NEC – Vitesse op 16 oktober 2011 hebben ertoe geleid dat de clubs frequent contact onderhouden met elkaar. Beide veiligheidscoördinatoren nemen voorafgaand aan wedstrijden zelfs de teksten/uitingen op de spandoeken met elkaar door.

De supportersvereniging en Vitesse trekken gezamenlijk op tegen scheldkoren. Het sfeerteam van de supportersvereniging overlegt voorafgaand aan een wedstrijd met de veiligheidscoördinator over sfeeracties. Teksten op de spandoeken worden aan de veiligheidscoördinator voorgelegd. De veiligheidscoördinator heeft daarin het laatste woord en bepaalt of acties of teksten zijn toegestaan. Door met elkaar in gesprek te gaan kunnen acties of teksten echter vaak nog bijgestuurd worden, zodat het uiteindelijk niet tot een verbod hoeft te komen. Bij wedstrijden met een verhoogd risico worden extra sfeeracties uitgevoerd, om een positieve sfeer in het stadion te creëren.

In 2010 ondersteunden supportersvereniging en Vitesse de landelijke campagne van Stichting RiLax, in samenwerking met KWF Kankerbestrijding.¹ Dit betrof de campagne ‘Kanker verziekt je taal!’, waarbij aandacht werd gevraagd voor het misbruiken van het woord en het kwetsend effect daarvan. Voorafgaand aan de wedstrijd tegen Willem II werden buttons met

de tekst 'Kanker verzielt je taal' uitgedeeld in het supportershome. Ook was de campagne te zien op de video walls en op het interne TV kanaal, waar aandacht werd gevraagd om na te denken bij wat je roept. De stewards van Vitesse dragen deze buttons nog steeds. De veiligheidscoördinator is tevreden over het resultaat van de campagne.

FC Den Bosch – integrale aanpak na incident

Incidenten met scheldkoren komen jaarlijks zo'n 50 tot 60 keer voor. Na dergelijke incidenten moeten club en partners met een aanpak komen. Een goede aanpak houdt niet op bij het aanpakken van individuele daders, maar omvat ook interventies om herhaling te voorkomen en om de (imago)schade voor de club te beperken.

Op 29 januari 2013 speelt FC Den Bosch een bekerwedstrijd tegen AZ. Deze wedstrijd wordt ontsierd door oerwoudgeluiden vanuit een deel van de Bossche aanhang, gericht aan AZ-spits Jozy Altidore en diens ploeggenoot Adam Maher. De stadionspeaker roept de supporters tot twee maal toe op de scheldkoren te staken. Arbitr Wiedemeijers overlegt meerdere malen met de vierde man tijdens de eerste helft. Direct na de eerste helft gaat het wangedag door en worden er ijsballen en aanstekers gegooid naar de arbiter, de assistent-scheidsrechter en de verzorger van AZ. Arbitr Wiedemeijers besluit de wedstrijd te onderbreken met 10 minuten. Op verzoek van Altidore zelf en AZ wordt de wedstrijd niet definitief gestaakt.

Het incident haalt de wereldpers. *"Pray for them: US international Jozy Altidore suffers racist abuse in Dutch cup game"*, luidt de kop in de Britse krant The Independent. The Washington Post publiceert het artikel *'Altidore endures racial taunts in Netherlands'*² diezelfde avond op de website. Het Amerikaanse persbureau AP publiceert een telefonisch interview³ met Jozy Altidore, over het voorval, op de website de volgende dag.

De algemeen directeur van FC Den Bosch, dhr. Bijvelds, neemt snel het initiatief. Hij spreekt de supporters in de rust al emotioneel toe, waarin hij de supporters oproep tot het tonen van respect⁴. De dagen na de wedstrijd is dhr. Bijvelds benaderd door diverse media, onder andere PowNed en Pauw en Witteman. De boodschap is steeds: "dit hoort niet bij FC Den Bosch, we schamen ons voor deze kleine groep raddraaiers, dit berokkent de club veel schade." Naast zich beschikbaar maken voor de media, onderneemt de algemeen directeur acties richting de supportersvereniging en Toshiba, de hoofdsponsor.

De voorzitter van Supportersclub FC Den Bosch wordt na afloop benaderd door de algemeen directeur om ook het signaal af te geven (aan de pers) dat hij van de gebeurtenissen baalt. Op eigen initiatief haalde de supportersvereniging de fansite FCDBFans.nl uit te lucht als protest tegen de gebeurtenissen.⁵ De directie van FC Den Bosch verzoekt de hoofdsponsor om de club te versterken in haar stelling tegen de racistische scheldkoren. Voorafgaand aan de eerstvolgende thuiswedstrijd van FC Den Bosch spreekt dhr. Engels, directeur van hoofdsponsor Toshiba, de voetbalsupporters in het stadion aan op sociale controle⁶. Hij maakt duidelijk dat sponsoren zich geen imagoschade kunnen permitteren door dit soort gebeurtenissen. Ook maakte Toshiba een statement door de naam van de shirts tijdelijk af te plakken. Deze statements werden door veel fans in dank afgenomen. Op de fansite ontstond volop discussie, reacties waren grotendeels positief dat serieuze acties worden ondernomen.

Enige maanden later, tijdens onze gesprekken met diverse betrokkenen, blijken veel betrokkenen achteraf de ophef over de gebeurtenissen buiten proporties te vinden. Zij geven aan dat de oerwoudgeluiden door een heel beperkt groepje werden gescandeerd en slechts voor een korte periode. Onze gesprekspartners zaten op andere plekken in het stadion en hebben de oerwoudgeluiden niet gehoord. Echter, zo geven zij aan, door de massale (media-)aandacht was de impact van de oerwoudgeluiden erg groot. Hierdoor veranderde voor FC Den Bosch ook de aard van het probleem, het was niet meer “alleen” een probleem van het aanpakken van enkele raddraaiers, maar ook een vraagstuk van het beperken van de schade en het behouden en herstellen van het imago.

ADO Den Haag en Ajax – normalisatie en aanpak antisemitische spreekkoren

Rond wedstrijden tussen Ajax en ADO Den Haag was in het verleden regelmatig sprake van scheldkoren over en weer. ADO Den Haag supporters scandeerden antisemitische scheldkoren, Ajax supporters scandeerden scheldkoren met verwijzingen naar kanker en moord op ADO supporters. Vooral de antisemitische scheldkoren krijgen veel media-aandacht.

Hieronder beschrijven we twee onderwerpen met betrekking tot de aanpak van scheldkoren. Het eerste is de pogingen om tot normalisatie in de verhouding tussen supportersgroepen te komen. Het tweede is de aanpak van ADO Den Haag tegen antisemitische scheldkoren.

Normalisatie

Rivaliteit tussen clubs is een belangrijke oorzaak van scheldkoren. In wedstrijden tussen rivalen is het risico op scheldkoren groter dan in andere wedstrijden. Het normaliseren van de verhoudingen tussen supportersgroepen is dan ook een belangrijke interventie om scheldkoren tegen te gaan.⁷

De verhouding tussen supporters van Ajax en ADO Den Haag is al jaren gespannen. Al in de jaren ‘80 is er regelmatig sprake van supportersgeweld tussen aanhangers van beide clubs, zowel rond wedstrijden als daarbuiten. Ook recent vonden beeldbepalende incidenten plaats. In 2006 bestormen Ajax-supporters het supportershome van ADO Den Haag.⁸ Na de bestorming van het supportershome in 2006 besluiten clubs en gemeenten tot een verbod van vijf jaar voor de supporters van ADO Den Haag en Ajax om uitwedstrijden te bezoeken.

Tegen het einde van de termijn van vijf jaar zonder uitsupporters zoeken Ajax contact met ADO Den Haag om het gesprek aan te gaan over het weer meenemen van uitsupporters. Ajax herhaalt deze poging een aantal keer, maar ADO Den Haag houdt de boot af. In september 2013 heten Ajax en de gemeente Amsterdam ADO-supporters via de media weer welkom in de Amsterdam Arena, om daarmee de discussie te openen. Voor ADO Den Haag komt dit te vroeg. ADO Den Haag plaatst diezelfde dag nog een reactie op hun site waarin ADO Den Haag verwijst naar de belaging van het supportershome en stelt dat er “helaas dus teveel is gebeurd om nu direct over te gaan tot de gewenste normalisatie met bezoek van uitsupporters in onderlinge duels tussen ADO Den Haag en Ajax.”

Bovenstaande laat zien dat er nog maar weinig vooruitgang is geboekt in de normalisatie van de verhouding tussen supporters en dat het overleg tussen clubs en supporters maar moeizaam vordert. Vooral bij de ADO Den Haag supporters lijkt de wrok tegen Ajax-supporters nog diep te zitten. De voorzitter van de supportersvereniging geeft aan dat vooral de bestorming van het supportershome voor de betrokkenen een heel heftige ervaring is geweest en daarom bij brede groepen supporters nog te diep zit. Veel ADO Den Haag supporters, en ook ADO Den Haag zelf, zien dan ook niet veel in het plan om weer supporters van Ajax toe te staan bij wedstrijden in Den Haag. Supportersvereniging en club geven aan dat ze veel waarde hechten aan de sfeer in hun stadion en het gegroeide positieve imago van de club. Club en supportersvereniging voorzien dat het toelaten van uitsupporters zou leiden tot ongeregelde heden en tot scheldkoren. Ze verwachten dat de wrok bij ADO supporters weer boven komt. Ook zou de veiligheid van bezoekers slechts met grote politie-inspanning gegarandeerd kunnen worden, wat ook niet ten goede komt aan de sfeer.

Club en supporters vinden de huidige situatie, waarin alleen ADO Den Haag supporters de wedstrijd ADO Den Haag – Ajax bezoeken, een prima situatie. Club en supportersvereniging geven aan dat deze wedstrijd, die in het verleden bol stond van de ongeregelde heden én scheldkoren en waar een enorm scala aan veiligheidsmaatregelen ingezet moest worden, de laatste jaren juist rustig en zonder incidenten of scheldkoren verloopt. ADO verwacht dat, zolang de uitsupporters wegblijven, de wedstrijden rustig zullen blijven verlopen.

Aanpak antisemitische scheldkoren

In 2011 worden, na een overwinning op Ajax, antisemitische scheldkoren gescandeerd in het supportershome van ADO Den Haag, onder andere door een ADO-speler.⁹ De gebeurtenissen zorgen voor veel verontwaardiging in maatschappij en politiek. Stichting BAN dient een aanklacht in tegen ADO Den Haag. Op voordracht van de KNVB vindt op 7 april 2011 een Rondetafelgesprek¹⁰ plaats in het Kyocera Stadion. Aan tafel zitten vertegenwoordigers van ADO Den Haag, Ajax, KNVB, CIDI en het Centraal Joods Overleg. Volgens persberichten leidt het gesprek tot consensus tussen de aanwezige partijen dat dit soort kwetsende uitingen in het voetbal moeten stoppen. ADO Den Haag, Ajax en de KNVB spraken af een concreet plan van aanpak op te stellen. Dit is in de praktijk echter niet tot stand gekomen.

Mede naar aanleiding van bovenstaande gebeurtenissen heeft ADO Den Haag echter wel de aanpak van (antisemitische) scheldkoren aangescherpt. Ook wanneer het scheldkoren niet het nieuws haalt, zo geeft de club aan. Sinds vorig jaar is het Kyocera stadion uitgerust met een nieuw geluidsensorensysteem¹¹, waardoor aanstichters en meezingers makkelijker te identificeren zijn. Aanstichters en meezingers moeten voor de commissie Stadionverboden verschijnen en krijgen een stadionverbod.

Daarnaast heeft ADO Den Haag een preventieve aanpak (ook voor het incident in 2011). Zo zijn er flyeracties op wedstrijddagen en staan er oproepen op de website om de club positief te ondersteunen. In 1999 werden t-shirts met “spreekkoren? Come on The Hague willen we horen!” uitgedeeld. Daarnaast is er in de maandelijkse overleggen met supporters¹² veel aandacht voor het vergroten van de bewustwording onder supporters van de consequenties van scheldkoren. De grote negatieve aandacht voor ADO Den Haag na de scheldkoren in het

supportershome in 2011 hebben volgens onze gesprekspartners tot veel bewustwording onder supporters geleid.

ADO Den Haag krijgt veel waardering voor de aanpak van scheldkoren. Stichting BAN was na een recent bezoek onder de indruk van de aanpak van de club tegen scheldkoren. Eind 2013 ontving ADO Den Haag de CIDI Respect Award voor het bestrijden van antisemitische scheldkoren.

Discussiepunt: het gebruik van de naam “Jood”

Een discussiepunt in de aanpak van antisemitische spreekkoren is het gebruik van de naam “Jood” door supporters van Ajax. Diverse maatschappelijke groeperingen, zoals de Joodse organisaties, vinden dat de supporters hiermee zouden moeten stoppen. De supporters van Ajax zien hier echter niets in. Er lijken totaal verschillende belevingswerelden te bestaan. Veel supporters vinden dat ze niemand kwaad doen door de naam te gebruiken. Supporters vinden het ‘slechts’ een geuzennaam, geven aan dat het een traditie is en dat ze er niets mee bedoelen. Ook vinden ze dat ze er niets aan doen dat andere groepen de geuzennaam gebruiken om strafbare uitingen te doen. Tegenstanders van het gebruik van de naam vinden dat het gebruik van de naam groepen in de samenleving kwetst en dat het andere groepen uitlokt om antisemitische scheldkoren te scanden. Vooral nog lukt het niet om deze werelden dichter bij elkaar te brengen.

Eindnoten

1. <http://www.vitesse.nl/vitessenl/nieuws/detail/40>
2. The Washington Post artikel: <http://www.washingtonpost.com/blogs/soccer-insider/wp/2013/01/29/altidore-endures-racial-taunts-in-netherlands/>
3. AP Interview: ‘Altidore says racism shames everyone’. Site: <http://bigstory.ap.org/article/ap-interview-altidore-says-racism-shames-everyone>
4. “Bij onze club hoort respect. Respect voor iedereen. We hebben het er onlangs met z’n allen nog nadrukkelijk over gehad. Wij willen bij FC Den Bosch respect! Respect is een woord dat bij sport hoort, wat bij het leven hoort en FC Den Bosch toont dat! Nu ook!” Bron: <https://www.youtube.com/watch?v=N8SRIyy3yJE>
5. ‘Tekst op de website luidde: ‘FC Den Bosch is en blijft onze club. De stekker gaat voorlopig uit FCDBFans.nl. En misschien wel voor altijd. Onze welgemeende excuses aan de fans die het goed voor hebben met de club, maar we kunnen op dit moment niet anders. Ons blauw-wit hart bloedt.’
6. “De liefde voor FC Den Bosch die alle fans bindt, wordt bedreigd door een achterbakse vijand die zich schuilhoudt in de massa, vermoemd als aanhanger. Hun hart is diepzwart in plaats van helderblauw”
7. Normalisatie is uiteraard niet alleen gericht op het tegengaan van scheldkoren. Een belangrijk effect van normalisatie is echter wel dat scheldkoren minder vaak voorkomen.
8. Op 10 februari 2006 bestormden ongeveer zeventig Ajax-supporters het supporters home van ADO Den Haag, waar tien nietsvermoedend ADO-supporters zich bevonden. De bestorming ging gepaard met brandstichting, het inslaan van ruiten, het kapotslaan van de inboedel en het met knuppels te lijf gaan van ADO-supporters, waarbij één van hen ook steekwonden heeft opgelopen. Het Hof in Den Haag heeft hiervoor dertien verdachten in hoger beroep veroordeeld en een stadion verbod opgelegd.
9. In maart 2011 zorgde het overwinningfeest van ADO Den Haag in het supportershome, na de 3-2 zege op Ajax, voor veel ophef. De Haagse supporters initieerden antisemitische spreekkoren in het bijzijn van enkele trainers en spelers van ADO Den Haag. Waarop een ADO speler vervolgens op de bar begon mee te zingen. Dit is vastgelegd op smartphones, vervolgens op het Internet gezet waar het direct door de landelijke media werd opgepikt. Dit heeft geleid tot reacties van de KNVB, de Tweede Kamer en het Centrum voor Informatie en Documentatie over Israël (CIDI).
10. <http://www.nik.nl/2011/04/rondetafelgesprek-met-ado-den-haag-ajax-en-knkv-zeer-positief/>
11. Dit systeem maakt het mogelijk geluid in het stadion uit te filteren, waardoor de focus kan worden gelegd op de mondelinge uitlatingen van de supporters. Indien sprake is van een onacceptabel spreekkoor, valt dit in de geluidskamer te horen waarop met camera’s op de daders kan worden ingezoomd. Op deze manier heeft ADO Den Haag onlangs zes supporters weten te identificeren die een spreekkoor van enkele seconden inzetten. Deze supporters zijn voorgeleid aan de KNVB stadionverbodcommissie en hebben een stadionverbod opgelegd gekregen.
12. Hier komen o.a. de sfeerteams, afgevaardigden van de supportersvereniging, seizoenkaarthouders en mensen van het supportershome bijeen.

